

Det er den draumen...

Overskridelsen – en erfaring av det hellige? En nærlesning av noen motiver i Geir Gulliksens roman *Tjuendedagen* i lys av George Batailles *Erotismen*.

Masteravhandling AVH505

Erfaringsbasert master religion og etikk (30stp)

Det teologiske Menighetsfakultet, våren 2011.

Veileder: Professor Jan-Olav Henriksen.

Kandidatnr 119

Forsideillustrasjon:

Giovanni Lorenzo Bernini: *Den hellige Teresas ekstase*, Santa Maria della Vittoria, Roma.

Gjengitt på s. 271 i George Bataille: *Erotismen*. Oslo: Pax Forlag A/S, 1996.

Innhold

Kapittel 1: Innledning	s.4
1.1 Bakgrunn og ramme.....	s.4
1.2 Problemstilling.....	s.7
1.3 Målsetting.....	s.8
1.4 Materialet: <i>Tjuendedagen</i> av Geir Gulliksen.....	s.9
1.5 Teorien: Hvorfor <i>Erotismen</i> av George Bataille?.....	s.11
1.6 Kort om George Batailles forfatterskap.....	s.12
Kapittel 2: Erotismen – en åpning mot kontinuiteten. En presentasjon av George Batailles teorier om overskridelse i <i>Erotismen</i>	s.16
2.1 Innledning.....	s.16
2.2 Om <i>Erotismen</i>	s.17
2.3 Menneskets vilkår – de diskontinuerlige individer.....	s.18
2.4 Hva er erotisme?.....	s.19
2.5 Arbeidets verden og voldens verden – forbudets nødvendighet.....	s.21
2.6 Overskridelse – ofring og erotisme.....	s.22
2.7 Erotisme i den moderne verden.....	s.26
2.8 Erotisme og litteraturen.....	s.28
2.9 Avsluttende kommentarer og oppsummering.....	s.32
Kapittel 3: <i>Tjuendedagen</i> av Geir Gulliksen	s.34
3.1 Innledning.....	s.34
3.2 Anslaget.....	s.34
3.3 Romanens oppbygging.....	s.37
3.4 De diskontinuerlige personer i romanens univers.....	s.38
3.4.1 1. person “Jeg” (Liv).....	s.39
3.4.2 2. person “Du”.....	s.42
3.4.3 3. person “Hun”.....	s.45
3.4.4 3. person “Han”.....	s.47
3.3.5 Oppsummering sentrale personer.....	s.48
3.5 Forholdet mellom arbeidets og voldens verden.....	s.49
3.6 Livs dødslengsel – tjuendedagen.....	s.55
3.7 Overskridelse, død og vold.....	s.56
3.8 Etter overskridelsen - tjuendedagen.....	s.60
3.9 Skrivning, kropp og erotisme.....	s.63

3.10 Kort oppsummering.....	s.65
Kapittel 4: Oppsummering og avsluttende betraktninger.....	s.66
4.1 En erfaring av det hellige?.....	s.66
4.2 En overskridende leseropplevelse?.....	s.69
Litteratur.....	s.70

”Jeg vender så visst ikke tilbake til barnetroen, men i denne vår forlatte verden har menneskets lidenskap bare ett objekt. Veiene dit kan variere.”

George Bataille, *Erotismen*

Kapittel 1: Innledning

1.1. Bakgrunn og ramme

Denne oppgaven har sitt utspring i en fascinasjon for begrepet “overskridelse” og tilknytningen det har til noe som kan beskrives som religiøs erfaring. Er det noe grunnleggende menneskelig i ønsket om overskridelse? Finner vi en dypere sannhet gjennom overskridelsen og representerer den en religiøs erfaring? Finnes det muligheter for overskridelse i et grenseløst samfunn?

Det religiøse og religion er gjennom tidene forsøkt innsirklet og definert på så mange måter. Rudolf Otto og Mircea Eliade er eksponenter for religionsforskere som forutsetter at alle religioner har en felles kjerne i sin opplevelse av det hellige. Framfor mer reduksjonistiske tilnæringsmåter som studerer religion ut fra dens funksjoner for individ og samfunn, er disse opptatt av det substansielle fellestrekket, selve erfaringen. “Det hellige” er et sentralt begrep for å sette ord på denne opplevelsen og erfaringen. Rudolf Otto definerte det i 1917 som møtet med det totalt andre, det som ikke kan innlemmes i språket, det vi skjelver overfor i ærefrykt, men samtidig fascineres av. Det hellige omgis av grenser og vi rammes av konsekvensene hvis vi overskrider dem.¹

Når denne oppgaven tangerer det religiøse feltet, er det ved å studere en erfaring knyttet til overskridelse slik den er skildret litterært i en norsk samtidsroman. Min oppfatning er at sider ved denne erfaringen er urmenneskelig og universell og kan oppleves også av “ikke-religiøse” i vår såkalte sekulære tidsalder. Den katolske filosofen Charles Taylor hevder at flere fenomener uten tilknytning til religion framviser sinnstilstander hos de involverte som ikke kan forklares innenfor rasjonelle kategorier, og muligens kan sees i lys av religiøs erfaring:

---

¹ Rudolf Otto: *Das Heilige* (1917), her oppsummert fra *The Idea of the Holy*. Oversatt av John W. Harvey. London: Oxford University Press, 1950, s. 1- 40.

But how about rock concerts and raves? In terms of our criterion, they are plainly “non-religious”; and yet they also sit uneasily in the secular, disenchanted world. Fusions in common action/feeling, which take us out of the everyday, they often generate the powerful phenomenological sense that we are in contact with something greater, however we ultimately want to explain or understand this. (...) But it remains true that the state of mind of the participant is far removed from the disengaged, objectifying stance, from which the alleged truth of the immanent, naturalistic world-view is supposed to be convincingly evident. (...) The festive remains a niche in our world, where the (putatively) transcendent can erupt into our lives, however well we have organized them around immanent understanding of order.²

Her ser vi at han kopler opplevelser gjennom musikk og festival til det religiøse. Dette er selvfølgelig ikke en ny tanke.

Mircea Eliade tar i sin bok *Det hellige og det profane* (1957) utgangspunkt i Ottos definisjon av det hellige, men er mer opptatt av dikotomien mellom det hellige og det profane og hvordan førstnevnte trer fram i den profane verden³. Han skildrer *homo religioso*⁴, det førhistoriske menneske som opplever seg som individ i et hellig kosmos (i motsetning til mennesket i den moderne verden). I disse arkaiske samfunnene hadde menneskene en syklisk virkelighetsforståelse og så på kosmos som en levende organisme som måtte få en ny symbolsk fødsel med jevne mellomrom for å holde seg livskraftig. Svært kortfattet oppsummert beskriver Eliade hvordan menneskenes verden (den profane) oppleves som innstiftet via det hellige i et omkringliggende kaos⁵. Menneskene ga denne verden struktur og normer i en gjentakelse av gudenes forbilledlige skapelse. Hellige steder, hellige sentrum ble innviet. Tiden for *homo religioso* var inndelt i en homogen (hverdagslig) og en hellig tid. Den hellige tiden var en mulighet for mennesket til “å gjenfinne kosmos som det var *in principio*, i skapelsens øyeblikk.” Eliade omtaler det som en slags religiøs hjemlengsel.⁶

Den franske etnologen Roger Caillois beskriver i *Man and the Sacred* (1950) hvor viktig den hellige tiden og festivalen var for individ og samfunn. Den profane verden var atskilt fra den

---

² Charles Taylor: *A secular Age*, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts and London, England 2007, s. 517-518.

³ Mircea Eliade: *Das Heilige und das Profane* (1957). Jeg har brukt den norske oversettelsen ved Trond Berg Eriksen. *Det hellige og det profane*, Gyldendal Norsk Forlag, Oslo, 1969, s. 4.

⁴ *ibid*, s. 10

⁵ *ibid*, s. 18

⁶ *ibid*, s. 39

hellige (gudenes) via ulike grenser (tabuer).⁷ Å overskride disse grensene var strengt forbudt i den homogene tiden, men i festivalen åpnet slusene seg. Kosmos' symbolske død og nye fødsel ble med jevne mellomrom ritualisert i en overskridende sosial unntakstilstand, der alt kjent ble kastet om på og menneskene henga seg til eksesser i rus, seksualitet og vold.⁸ Disse festivalene innebar et kollektivt identitetstap, man mistet midlertidig mål og mening. Imidlertid understreker Caillois' festivalforskning at overskridelsen hadde et klart formål og var institusjonalisert.⁹ Opp av kaos framstod et nytt og gjenfødt kosmos og et nytt og gjenskappt menneske.¹⁰

For mange senere tenkere framstår overskridelsen som en viktig og nødvendig del av en levende kultur. Gjennom den ble et opplagret overskudd av energi ødslet. Uten festivaltidens overskridende og forvandlende kraft ville kosmos foreldes og dø.

“Å overskride” er definert som å gå utover, videre (enn noe).¹¹ I dagligtalen brukt om for eksempel å overskride et budsjett (noe fastsatt, med en grense) og fort assosiert med norm- eller lovbrudd, noe negativt. Både Eliade og Caillois knytter overskridelse til sentrale trekk ved organiseringen av førhistoriske samfunn og til en midlertidig opplevelse av det hellige.

Flere filosofer på 1900-tallet lar seg inspirere av forskningen på de arkaiske samfunnene. Mange av dem opplever en krise i den moderne verden, knyttet til meningstap, verdikrise og fremmedgjørelse, og betviler modernitetens vektlegging av fornuft, nytte, vekst og fremskritt. Nietzsche hevdet at når den store garantisten for mening og orden, Gud, “dør”, når verden sekulariseres, står mennesket tilbake i et meningstomt univers, fremmedgjorte fra sin egen natur og nihilistisk fortvilet.¹²

Fra Nietzsches erklæring (Om Guds død) og frem til vår tid dukker det opp en retning innenfor filosofien som på ulikt vis søker å aktualisere en radikal omtenkning av tilværelsen til en verden

---

⁷ Roger Caillois: *Man and the Sacred*, Illinois: The Free Press, 1959, s. 24. Originaltittel: *L'homme et le sacré*, 1950.

⁸ *ibid*, s. 23

⁹ *ibid*

¹⁰ *ibid*. s. 32, 103

¹¹ <http://www.dokpro.uio.no/perl/ordboksoek> (08.05.11)

¹² Se for eksempel om Nietzsche på Wikipedia http://no.wikipedia.org/wiki/Friedrich_Nietzsche (08.05.11)

gjeninnsatt i tilblivelsen og mulighetenes fluks. Som en motreaksjon mot det moderne prosjekts oppbyggelighet, inspirert av arkaiske kulturers samfunnsorganisering.¹³

Friedrich Nietzsche tolket i *Tragediens fødsel* (1872)¹⁴ greske myter om Apollon og Dionysos for å si noe om drivkreftene i eksistensen. Det apollinske knyttes til det formskapende som setter opp individets og kulturens grenser, mens det dionysiske i oss er et kaotisk rike av evig bevegelse som det apollinske verger og vegrer seg mot. Å overskride grensene mot det dionysiske er å utsette seg for galskap og utslettelse av det individuelle. Ved å feire Dionysos, sier Nietzsche, "blir veien lagt åpen til tingenes moderskjød og innerste kjerne."¹⁵

Disse fornuftsstormere og anti-modernister i forrige århundre så de uendelig mange muligheter som åpnet seg for mennesket etter Guds død. Nå kunne samfunnets og menneskets form tenkes om og gjenfødtes. Man kunne overskride gamle grenser av ymse slag. For den franske filosofen og forfatteren George Bataille blir kunnskap om de arkaiske samfunnene og lesning av Nietzsche viktige inspirasjonskilder for en livslang modernitetskritikk der begrepet transgresjon¹⁶/overskridelse har en sentral plass.

Jeg vil i denne oppgaven se på hvordan overskridelse tematiseres i en norsk samtidsroman og bruke George Batailles teorier om erotismen som en form for overskridelse som arbeidsverktøy.

1.2. Problemstilling

Problemstillingen kan utkrystalliseres i følgende spørsmål: *Hvordan kan erotismen begrunnes som overskridelse og veien til det hellige? Og hvordan er vilkårene for overskridelse for det moderne mennesket?* I kapittel 2 vil jeg presentere elementer fra George Batailles erotismeteorologi som en teoretisk ramme for å finne svar på dette.

---

¹³ Ole Jacob Madsen: *Overskridelsens problem. En topografisk analyse av modernitetskritikk og tradisjonsbrudd hos Nietzsche, Bataille, Blanchot, Baudrillard og Virilio*. Hovedfagsoppgave i filosofi ved Filosofisk institutt, UiB, våren 2006, s. 2.

¹⁴ Friedrich Nietzsche: *Tragediens fødsel* (1872), oversatt av Arild Haaland, Oslo 1993 (1969).

¹⁵ *ibid*, s. 101

¹⁶ Merk at Bataille bruker begrepet *transgresjon* framfor *transcendens* for å understreke at overskridelsen ikke ligger *utenfor* erfarings- og sanseverdenen, men *i* den. Se også kapittel 2 i denne avhandlingen.

Dette leder over til kapittel 3, som er en nærlesning av romanen *Tjuendedagen* av Geir Gulliksen¹⁷ i lys av teorielementene fra forrige kapittel. Spørsmålet er her: *Svarer den overskridelse som skildres i Gulliksens roman til Batailles teorier om erotikken?* Jeg vil se på framstillingen av romanens personer, den samfunnsmessige kontekst de befinner seg i, og deres lengsler og begjær. Deretter vil jeg belyse skildringen av overskridelsen i form av et 20 dagers trekantforhold, og hvordan overskridelsens slutt (tjuendedagen) beskrives og forstås.

I kapittel 4 vil jeg diskutere om de erotiske overskridelsene i *Tjuendedagen* svarer til den hellighetserfaring som proklameres i *Erotikken*. Er det sider ved samfunnet ved årtusenskiftet som gjør overskridelsen umulig? Skal man tolke romanen som en mistrøstig og pessimistisk kritikk av et samfunn der ingen egentlige grenser finnes, eller som en illustrasjon av festivalens (og eventuelt offerets) nødvendighet for opprettholdelsen av et friskt kosmos, av arbeidets og rasjonalitetens verden?

1.3. Målsetting

Våren 2010 kåserte Marta Nordheim over spørsmålet ”Religionens tilbakekomst i norsk samtidslitteratur?”¹⁸ Hun trakk fram noen spredte eksempler på romaner som tematiserte dette, men konkluderte med at det religiøse ikke var øverst på lista over forfatteres interesseområde, selv om debattene rundt religion raste i det offentlige. Påstanden i denne oppgaven er at religiøs lengsel og erfaring både tematiseres og problematiseres i norske samtidsromaner, men at det ikke umiddelbart er så lett å få øye på med bakgrunn i vår vanlige forståelse av det religiøse.

Jeg vil gjøre en nærlesning av en norsk samtidsroman jeg hevder tar opp nettopp dette gjennom det overordnede temaet overskridelse. Geir Gulliksens roman setter kanskje søkelyset på noe som er gått tapt og viser oss mennesker som søker en diffus omveltning både samfunnsmessig og personlig. De søker overskridelse og erfaringer som gjerne kan beskrives som religiøse. I den sammenheng er den franske filosofen George Batailles verk *Erotikken*¹⁹ valgt som lommelykt på materialet. Jeg vil også belyse hva romanen sier om vilkårene for overskridelse i vår samtid og i hvilken grad lengselen realiseres i denne overskridelsen. Finnes det resonans i *Tjuendedagen* av elementer fra *Erotikken*?

---

¹⁷ Geir Gulliksen: *Tjuendedagen*. Oslo: Aschehoug & Co, 2009. Utgaven som er brukt i avhandlingen er pocketutgaven fra 2010. I resten av avhandlingen referert til som *Tjuendedagen*.

¹⁸ Kåseriet ble holdt i regi av Religionslærerforeningen på Oslo Katedralskole, april 2010.

¹⁹ George Bataille: *L'Érotisme* (1957). Jeg refererer i denne avhandlingen til Agnete Øyes oversettelse *Erotikken*, Oslo: Pax Forlag 1996.

1.4. Materialet: *Tjuendedagen* av Geir Gulliksen

Romanen *Tjuendedagen* av Geir Gulliksen kom ut høsten 2009. Boken er omtalt som å beskrive grenseoverskridende seksualitet, og kritikere mener at Gulliksen ”skaper overbevisende litterære koplinger mellom seksuell utfoldelse og grunnleggende samfunnsmessige endringer. Romanen antyder sammenhenger mellom den liberale norske elitens forhold til sex, innføringen av New Public Management i byråkratiet, og den allmenne konsumideologien.”²⁰

Morgenbladets kritiker²¹ trekker fram den danske journalisten Rune Lykkebergs bok *Kampen om sandhederne* (2008) som han mener gir et historisk perspektiv og bakteppe til handlingen i *Tjuendedagen*. Kort oppsummert dreier dette perspektivet seg om sammenhengen mellom det kulturradikale prosjektet, den kreative klassens framvekst og senkapitalismens totale ideologiske seier i vår tid. Kapitalismen har klart å ta brodden av de kulturradikales samfunnskritikk ved å levere dem kombinasjonen av ansvar og frihet. Spennende prosjektarbeider og selvutvikling holder nå folket på plass. Kapitalismen har invadert kropp og sjel. Litt kritisk fremstilles Gulliksen som ”en slags tosomhetens mystiker” i tillegg til at han illustrerer det ovenstående. Anmelderen mener Gulliksen framstår som en moralist og som en nostalgiker i forhold den gamle norske staten (hva nå det innebærer).

Gulliksen selv kommenterer romanen i *Samtiden* (2010). Her redegjør han for sin frustrasjon over hvor begrensende merkelappene ”mann” og ”kvinne” er i forhold til et menneskes identitet. Han sier han har skrevet en roman om kjønn, og at trekantsituasjonen i romanen ”skulle være ekstrem nok og tydelig nok til å gjøre noe annet synlig i beskrivelsen av kjærlighet, av seksualitet, og av måter å være mann og kvinne på, enn det jeg hadde sett før.”²² Gulliksen koplek seksualiteten bevisst til den samfunnsmessige konteksten (1985 – 2005): ”Det måtte altså handle om privatisering langt inn i kroppenes innerste liv.”²³ Til slutt trekker han frem den andre historien i boka, fortellerens, og understreker hvor personlig frigjørende det var å skrive sine egne erfaringer inn i et kvinnelig jeg for på den måten å sprengte rammene for hvem han selv er som mann.

---

²⁰ Tom Egil Hverven i *Klassekampen*, 29.08. 2009.

²¹ Bernhard Ellefsen i *Morgenbladet*, 25.09. 2009.

²² Geir Gulliksen i essayet ”Se min kjole”, *Samtiden* 1- 2010, s. 7.

²³ *ibid*

Gulliksens egne utlegninger av romanens tema er sammenfallende med kritikernes resepsjon av den. Det handler om seksualitet, identitet og overskridelse i et invaderende norsk arbeidsliv. Kan den på noen måter tolkes som en roman som omhandler religiøs erfaring? Jeg vil ta tak i utsagnet ”tosomhetens mystiker” som tangerer det religiøse feltet og se sider ved fortellingen i lys av George Batailles *Erotismen*. Jeg mener at romanen også handler om lengsel som bunner i drivkrefter Bataille betegner som religiøse og at overskridelsen er et forsøk på å realisere denne lengselen. Spørsmålet er hva den resulterer i.

Slik Gulliksen av Morgenbladets kritiker betegnes som en moralist og en nostalgiker i forhold til den gamle norske staten, er Bataille på sin side beskyldt for å drømme seg tilbake til de arkaiske samfunns festivaler og ofringer, men jeg vil påstå begge kommer med troverdige beskrivelser av noe dypt menneskelig. Begge setter de ord på en irrasjonell, kanskje urmenneskelig erfaring, på en lengsel som kan beskrives som religiøs, på menneskelige vilkår i det moderne. Bataille føyer seg inn i tradisjonen av fornuftsstormere og modernitetskritikere etter Nietzsche. Han mente vår verden i sin fortrenning av det irrasjonelle og av de formålsløse eksesser har mistet kontakten med det hellige og er totalt hengitt til arbeid, fornuft og nyttetenkning. Kanskje illustrerer *Tjuendedagen* noen av de samme poenger, og i tillegg at mulighetene til å oppleve det hellige gjennom en overskridelse er forverret i et grenseløst samfunn.

Tittelen på romanen henviser til festivalens aller siste dag, den overmodne avslutningen på festens eksesser. Juletreet må og skal ut denne dagen. Hva romanen sier om vårt behov for overskridelse, om innholdet og resultatet av den blir relevant å studere. For Bataille var forbudet og ærefrykten avgjørende for erfaringen av overskridelse.

Tjuendedagen tematiserer kanskje også den språklige umuligheten av å fange det vesentlige, å sette ord på den indre erfaringen i overskridelsen (”omstyrtingen”, som en av hovedpersonene kaller den). Vel så viktig som selve trekantforholdet i historien er jeg-fortellerens selvrefleksjon. Jeg vil studere om romanen demonstrerer overskridelse i denne selvreflekterende framstillingsmåten og gjennom identiteter som flyter over i hverandre uten en klar grense mellom fortellerjeget og de andre karakterene i romanen.

Jeg opplever *Tjuendedagen* som tragisk i sin skildring av en umulig og språkløs lengsel etter overskridelse og genuine fellesskap, av mennesker som i sitt tap av kollektive ”omstyrtelser”

og fanget i et velsmurt byråkrati av nytte, produktivitet og formål bare sitter igjen med erotikken som vei ut av en opplevd isolasjon. I en verden der det erotiske reduseres til pornografi blir denne grenseoverskridelsen bare platt og kynisk. For en av personene blir den eneste ekte omstyrtelsen døden, mens jeg - fortelleren som kryper inn i fiksjonen om de andres liv overlever. For meg ga lesningen en assosiasjon til George Batailles erotismeteorologi.

1.5. Teorien: Hvorfor *Erotismen* av George Bataille?

Når fenomener som likner grenseoverskridelse skal under lupen i en romananalyse har jeg observert at det er vanlig å ty til en sosiologisk tilnærming der bla Anthony Giddens²⁴ brukes for å sette ord på problematisk identitet i den senmoderne verden. Giddens kunne sikkert anvendes for å si noe om trekantforholdet i *Tjuendedagen* ut fra sitt begrep om fenomenet ”skjebnesvangre øyeblikk” i menneskelivet.²⁵

Skjebnesvangre øyeblikke er de tidspunkter, hvor hendelser indtræffer samtidig på en sådan måde, at individet så at sige står ved en korsvej i sin tilværelse, eller hvor en person får oplysninger med skjebnesvangre konsekvenser. (...) Skjebnesvangre øyeblikke representerer en trussel mod det beskyttende hylster, som skærmer individets ontologiske sikkerhed, fordi den ”alt-er-som-det-plejer”-indstilling, som er så viktig for dette hylster, uundgåeligt vil blive gennembrudt.(...) I skjebnesvangre øyeblikke står individet over for høj-konsekvensrisici (...)²⁶

Giddens og andre sosiologer kan nok tilføre mye til forståelsen av Gulliksens roman, men det får bli en annens oppgave å utrede. Jeg har i stedet valgt en skandaløs, litt eksentrisk og kanskje utdatert fransk filosof som innfallsport, men jeg finner George Bataille interessant fordi han knytter overskridelse som et ”skjebnesvangert” øyeblikk til et grunnleggende menneskelig *behov* i stedet for et *symptom* ved en senmoderne tilstand og dessuten opp imot en erfaring av det hellige.

Min interesse for Bataille kom *før* min lesning av Gulliksen, og spørsmålet man kan stille seg er om det ikke er lesningen av romanen som bør avføde den teoretiske forståelsesrammen – og ikke omvendt. Jeg vil derfor gå forsiktig til verks og ikke ofre romanuniverset på Batailles alter. Jeg har ingen intensjoner om å finne den hele og fulle sannhet om hva romanen prøver å formidle. Viktige sider ved *Tjuendedagen* vil unnsnippe i en gjennomgang av den i lys av

---

²⁴ Anthony Giddens (1938 -), britisk sosiolog som blant annet har gitt ut flere bøker om identitet og intime forbindelser i det moderne.

²⁵ Anthony Giddens: *Modernitet og selvidentitet*, København 1996, s. 131-137

²⁶ *ibid*, s. 135

elementer fra *Erotismen*, men forhåpentligvis vil det som trekkes fram gi en av flere forståelseshorisonter for verket.

1.6. Kort om George Batailles forfatterskap

George Bataille (1897 – 1962) tar konsekvensene av Guds død på alvor. Han er en frafallen katolikk, og med den transcendent Guds død forsvinner garantisten og det organiserende prinsippet fra den profane verden. Men det finnes hellige og indre erfaringer også i materien.²⁷

Bataille ser på verden dualistisk: Det er et skille mellom den profane verden under nyttens og fornuftens fane og det som unnslipper og ikke kan representeres innenfor et meningsparadigme, det hellige. Dette hellige er uløselig knyttet til materien og til alt vi har skjøvet ut av den homogene, formålstjenlige virkeligheten. Ragnar Braastad Myklebust kaller Bataille “det nedriges filosof”,²⁸ og det som skyves ut og unnslipper er med Batailles ord “den fordømte del” og knyttes til det avskyelige, skitne, vold, galskap og pervertert seksualitet. “Det hellige er – eller består i å gjøre – selve det som det homogene samfunn normalt forbyr, tabuiserer eller stigmatiserer.”²⁹ Og selv om homogeniteten stadig prøver å “spise opp” dette heterogene feltet gjennom sin produksjon av mening, vitenskap, kultur, samfunn, vil det alltid være to atskilte verdener: en der vi lever og en der vi dør. Bataille vil åpne opp slusene mellom disse sfærene. Overskridelse/transgresjon blir dermed et sentralt begrep i Batailles prosjekt.

Mennesket og samfunnet i den moderne verden forstår ikke seg selv, vi har glemt vår grunnleggende og ureduserbare heterogenitet, vi lengter etter et annet fellesskap der det hele mennesket erkjennes.³⁰

Rasjonalismen er slik beskaffet at den enten overser eller ufarliggjør menneskelivets marginale og *negative* elementer, dvs. alt det som er helt *annerledes* (*hétérogène*). Det negative er de *rester* som alltid

---

²⁷ Tittelen *The Dualist Materialism of George Bataille* på en bok av Denis Hollier illustrerer nettopp ideen om at det hellige og profane eksisterer som to sfærer i *denne* verden.

²⁸ Myklebust intervjuet i artikkelen “Det nedrige sin filosof?” av Guri Kulås, Klassekampen 26.11.05.

²⁹ Sitert fra en artikkel i *Critique Sociale* fra 1933 hos Per Buvik, *George Bataille*. Gyldendal Norsk Forlag ASA 1998, s. 32. Heretter er referanser til denne boken oppgitt som Buvik.

³⁰ Det heterogene er det tanken og naturen ikke kan ta opp i seg, den ureduserbare rest: “Sammenfattende er det heterogene knyttet til individets og samfunnets *avfall*, til *det som det alltid er for mye av*: ekskrementer, urin, sperma; hele det seksuelle og erotiske register (...) Det som særkjenner alle heterogene elementer, er at de er voldsomme og provoserer og sjokkerer, og derfor fremkaller sterke motreaksjoner.” (Buvik s. 32-33.)

blir igjen når tanken har gjort sitt. For det *er* ikke alt ukjent som lar seg henføre til noe kjent, ikke alt uvisst som kan gjøres visst, ikke alle øyeblikk som kan gjøres produktive, og ikke alt forbruk som i neste omgang kan bli rentabelt.³¹

Erotismen tilhører Batailles senere forfatterskap der den indre erfaringen gjennom den erotiske overskridelsen står sentralt. Flere forskere deler hans forfatterskap i to, der de tidlige verkene er mer politiske og opptatt av endringer i det kollektive, mens han som likner den religiøse mystikeren i sterkere grad kommer til syne senere i forfatterskapet. Per Buvik på sin side hevder at Bataille hele veien fortsetter å tenke politisk “i det umulige fellesskapets tegn”, og at det ikke er noen motsetning for ham mellom politikk og erotikke.³² Han kjemper for en annen samfunnsmodell som i større grad enn den kapitalistiske åpner opp for inderlige relasjoner mellom menneskene.³³

Bataille holder seg alltid i randsonen av eller i opposisjon til viktige bevegelser i sin samtid, enten det er surrealistene, eksistensialistene eller marxistene. Men han er preget av sin tid, og det heterogene blir også en forklaring på den fascistiske massebevegelsen i mellomkrigstiden: et resultat av oppdemmet overskudd som finner et totalitært uttrykk. Krigen sees som en slik eksplosiv ødsling av kraft ut i det heterogene fordi samfunnet ikke har evnet å kanalisere energien i kontrollerte overskridelser, og heller ikke anerkjent det heterogene som sådan. Men han advarer oss: Den fordømte resten vil sprengte seg fram uansett. Krigen blir framfor festivalen det stedet i det moderne hvor alle oppdemmede energier flyter ut.³⁴

Batailles sentrale ide gjennom hele forfatterskapet er at mennesket alltid vil hige etter et umulig fellesskap bortenfor sosiale konvensjoner og vanlig kommunikasjon. Det moderne mennesket er fremmedgjort og underkastet et nytte- og prosjekttyranni der alt skal tjene noe annet. For Bataille gjenstår bare noen reserverte områder der mennesket kan oppleve et genuint inderlig fellesskap (her er erotikken et fokusert område) og i utvalgte forbigående sammenhenger (ritualer, festivaler, seremonier). På alle disse områdene har mennesket en mulighet til overskridelse mot en annen erfaring.

---

³¹Buvik, s. 22.

³²Buvik, s. 62

³³ibid, s. 44

³⁴*Erotismen*, s. 85

Han unnslår seg ikke for å kalle opplevelsen av overskridelse mot det heterogene for “det hellige”,³⁵ men dette hellige er ikke avsluttet, fullendt og transcendent. Det er midt i blant oss i den evige og gjentatte overskridelsen av forbudet. Han betegner disse synspunktene som en a-teologi, nettopp for å si at det hellige befinner seg på utsiden av alt forståelig.³⁶ Begreper som umulige fellesskap, begjær, overskridelse, forbud og det heterogene går igjen i hele forfatterskapet. Disse begrepene brukes både til tenkning rundt nye økonomiske modeller, samfunnsendring, litteraturteori - og til å reflektere rundt den indre erfaring.

Nødvendigheten av en indre erfaring er en rød tråd gjennom hele Batailles forfatterskap. Den moderne kapitalistiske tidsalder reduserer mennesket og dets bevissthet til et middel i en offentlig prosess. Den indre erfaring, på en annen side, kan frigjøre mennesket fra prosjekttenkningen og gjenopprette dets følelse av inderlig væren.³⁷

I tillegg til filosofiske tekster er Bataille også kjent for sine skandaløse og temmelig eksplisitte pornografiske romaner der ideene gis en annen form. Horen blir Gud, det skitne blir hellig. Bare romanen *Historien om øyet*³⁸ og *Erotismen* er oversatt til norsk.

Hans teorier har hatt nedslagsfelt hos mange. Michel Foucaults *A Preface to Transgression* kan nevnes som en hyllest til Bataille, der Foucault hevder at begrepene grense og overskridelse har overtatt funksjonen til det profane og det hellige som forståelsesrammer for menneskelig eksistens.

Thus, at the root of sexuality, of the movement that nothing can ever limit (because it is, from its birth and its totality constantly involved with the limit), and at the root of this discourse on God which Western culture have maintained for so long –without any sense of the impropriety of ‘thoughtlessly adding to language a word which surpasses all words’ or any clear sense that it places us at the limits of all possible languages – a singular experience is shaped: that of transgression. Perhaps one day it will seem as decisive for our culture, as much a part of its soil, as the experience of contradiction was at an earlier time for dialectical thought.³⁹

---

³⁵ *ibid*, s. 73

³⁶ Buvik, s. 66.

³⁷ *PARABEL*, Vol. VIII, Nr 1/2005, s. 71-74. Bataille, Blanchot og forutsetningene for den indre erfaring. Dag Hallvard Nestby

³⁸ George Bataille: *Historien om øyet*. Oversatt av Thomas Espedal. Oslo: Spartacus Forlag, 2002.

³⁹ Michel Foucault: “A Preface to Transgression”, s. 24 – 40 i *Bataille: A Critical Reader*, red. Fred Botting, Scott Wilson, Cambridge 1998, s. 27. Originaltittel: “Préface à la transgression”, 1963.

Det hellige finnes i *selve* den evige overskridelsen og ikke i *et møte* med det hellige, slik Otto utlegger det. Foucault roser Batailles språk, som, særlig i de pornografiske novellene, prøver å formulere opplevelsen av det hellige (Guds fravær) i grenseerfaringer. Dette språket er frigjort fra den alminnelige fornuftige filosofiske diskurs som aldri kan inkorporere denne erfaringen.⁴⁰

Innenfor filosofi og religionsvitenskapen i Norge er Bataille fremdeles en ganske perifer figur. Per Buvik har gitt en samlet presentasjon av forfatterskapet⁴¹, og nylig utgitt en studie av Batailles forhold til kristendommen.⁴² Tidsskriftet *Agora* hadde i 2005 et helt nummer viet Batailles tenkning.⁴³ Relatert til emnet for denne oppgaven har for eksempel Nina Børresen hevdet at hans begreper for å karakterisere grenseerfaringer er et viktig bidrag til studiet av religiøs erfaring generelt.⁴⁴ Hun mener at han setter ord på det språkløse og fortrenge, på den mørkere siden ved det hellige, og kan være nyttig i møtet med det nyreligiøse feltet der nettopp det individuelle perspektivet understrekes framfor institusjonalisert religion.

Jeg vil i det følgende konsentrere meg om verket *Erotismen* (1957)⁴⁵ der mange av hans ideer destilleres og tenkes sammen til begrepet erotisme, siden *Tjuendedagen* framstiller overskridelse knyttet til et ektepar og deres erotiske eksperimenter.

---

⁴⁰ *ibid*, s. 38

⁴¹ Per Buvik: *George Bataille*, 2008. Heretter referert til som Buvik.

⁴² Se <http://www.uib.no/lle/nyheter/2010/03/per-buvik-med-ny-bok-om-georges-bataille> (08.05.11) Boken er foreløpig bare tilgjengelig på fransk.

⁴³ *Agora*, nr. 3, 2005. red. Ragnar Braastad Myklebust

⁴⁴ Nina Kristin Børresen: *George Bataille og den religiøse erfaring*. Masteroppgave høsten 2008, Institutt for kulturstudier og orientalske språk, UiO 2008, s. 79-80.

⁴⁵ Jeg bruker den norske oversettelsen *Erotismen* av Agnete Øye, Oslo: Pax Forlag 1996.

Kapittel 2: Erotismen – en åpning mot kontinuiteten

En presentasjon av George Batailles teorier om overskridelse i erotikken

2.1. Innledning

Jeg har i innledningen til oppgaven gitt en begrunnelse for hvorfor George Batailles tenkning kan være relevant for en nærlesning av *Tjuendedagen*. Jeg har også trukket fram ideer som har preget hele forfatterskapet.

I dette kapittelet vil jeg mer spesifikt presentere sider ved disse ideene som jeg mener har betydning for å belyse *Tjuendedagen* som en roman om overskridelse. Jeg vil først gi et generelt overblikk over verket *Erotismen* for deretter å redegjøre for Batailles tanker om menneskets grunnleggende vilkår (de diskontinuerlige individer) og vår lengsel etter å vende tilbake til noe tapt (kontinuiteten). Dette er relevant for å underbygge Batailles syn på at noe i vår natur krever former for overskridelse, og jeg vil ha det som bakteppe når jeg senere belyser hovedpersonenes vilkår og lengsler i Gulliksens roman.

En framstilling av hva Bataille tenker rundt seksualitet i form av erotiske koplet til erfaring av “det hellige” blir viktig for senere å undersøke om de seksuelle utskielser som skjer i romanen er av en slik karakter for en eller flere av hovedpersonene.

Forbudet og overskridelsen er sentrale begreper og danner overganger mellom det Bataille betegner som arbeidets verden og voldens verden. Jeg vil redegjøre for Batailles konkretiseringer av dette gjennom sine eksempler hentet fra arkaiske kulturer. Senere vil jeg bruke disse begrepene for å belyse forholdet mellom de to verdener i romanen. I Batailles tenkning er offeret den handling som sterkest realiserer overskridelsen, og han knytter en sammenheng mellom den og seksualakten. Jeg presenterer derfor hans offertenkning i et avsnitt for senere å undersøke om erfaringen av overskridelse i romanen svarer til Batailles teorier.

Til slutt vil jeg undersøke om *Erotismen* uttaler noe om det problematiske knyttet til vår forståelse av oss selv og muligheter til overskridelse i den moderne verden. Svarer dette til romanens tematikk? Siden jeg studerer en litterær tekst der også skriveprosessen som overskridelse er tematisert, vil det være relevant å avslutte presentasjonen med et avsnitt om

forholdet mellom litteratur og erotikke, i følge Bataille. I den sammenheng vil jeg ha et skråblikk til Batailles siste verk *Litteraturen og det onde*.⁴⁶

2.2. Om Erotismen

I *Erotismen* (1957) ønsker Bataille intet mindre enn å gi et sammenhengende bilde av et “atferdskompleks” og en helhetlig framstilling av menneskelivet. “Helgenen vender seg i forferdelse fra vellystingen: hun vet ikke at hans hemmelige lidenskaper er de samme som hennes egne,” skriver han i forordet.⁴⁷ Emnet hans er erotikken;⁴⁸ “en hyllest til livet like inn i døden”⁴⁹ forstått som mye mer eksistensielt enn seksuell aktivitet knyttet til reproduksjon (eller for den saks skyld som den mye omtalte hobbyvirksomhet som ble praktisert i NRK-programmet *Trekant* høsten 2010).

Han distanserer seg allerede i forordet til vitenskapen og hevder “erotismen har en mening for mennesket som vitenskapen ikke kan nå inn til.”⁵⁰ Vitenskapelig objektivitet er heller ikke målet, ettersom store deler av hans gjennomgang av emnet baserer seg på den indre erfaringen av det. *Erotismen* er da også et lappeteppes av data og kunnskap fra felter som religionshistorie, antropologi, biologi, sexologi mm som skal gi et helhetlig bilde av det han kaller den menneskelige ånd. Bataille skriver essayistisk og fragmentert, noe som kanskje er den eneste mulige framgangsmåten for å sirkle inn noe han selv betegner som ubeskrivelig.⁵¹

Bokens første del framstiller aspekter i menneskelivet fra erotikkens synsvinkel, der de fleste av eksemplene er hentet fra arkaiske samfunn. Del to er en samling av studier over erotikken. Her diskuterer han blant annet Kinseyrapporten⁵² og Marquis de Sades forfatterskap. Bataille avslutter forordet med å skrive at med et slikt helhetlig syn som utgangspunkt er det ingenting han har vært mer opptatt av enn å møte “den forestilling jeg var besatt av i ungdommen: Gud.”⁵³ Han knytter allerede her en forbindelse mellom erotikken og det religiøse, og betegner seg som nærmere teologen enn vitenskapsmannen. Han ser fenomenet innenfra, fra

---

⁴⁶ *La Littérature et le Mal* (1957). Svensk oversettelse: *Litteraturen och det onda*, Stockholm, Brutus Östlings Bokförlag, 1996.

⁴⁷ *Erotismen*, s. 13

⁴⁸ Buvik hevder en mer presis oversettelse ville være “erotikken”, og at “erotismen” er et nylaget isme-ord bare for å markere at verket er en lærd tilnærming til det erotiske (s.118 i *George Bataille*).

⁴⁹ *Erotismen*, s 19

⁵⁰ *ibid*, s. 14

⁵¹ *ibid*, s. 274: “Vår oppmerksomhet forblir rettet mot denne helheten, men setningene følger glimtvis etter hverandre og skjuler den for oss. Vi kan aldri se sannheten i fullt lys, og dette vil vi aldri kunne endre på.”

⁵² Kinseyrapporten, 1948 og 1953. En amerikansk undersøkelse som beskrev i detalj den amerikanske gjennomsnittsborgerens seksualvaner.

⁵³ *Erotismen*, s. 14

perspektivet til en som har opplevd det hellige, og det hellige er i denne sammenheng koplet opp mot erotismen.⁵⁴

Jeg beskriver her en erfaring som ikke viser til noen spesiell trosretning, for mitt fremste anliggende er å formidle *den indre erfaringen* – det vil si, i mine øyne, den religiøse erfaringen – utenfor rammene av de spesifikke religionene.⁵⁵

For Bataille er erotismen nettopp åpningen mot en annen verden. Den bryter ned etablerte mønstre og den sosiale orden og lar oss se oss selv gjennom “en stille oppvåkning” som blir stående uforklart, nettopp fordi erfaringen befinner seg utenfor det homogene språkets verden.

2.3. Menneskets vilkår: de diskontinuerlige individer

Vårt utgangspunkt er at vi er isolerte, helt atskilte individer som aldri kan nå fram til hverandre. I følge Bataille er det en avgrunn mellom alle mennesker. Vårt eneste virkelige fellesskap som diskontinuerlige individer er at vi kan stirre skjelvende og angstfylte ned i avgrunnen mellom oss – og avgrunnen er døden.⁵⁶

Vi er produktet av og meningen med reproduksjonen. Det eneste vi har genuint felles er vår egen angstfylte fascinasjon overfor vårt endelikt, som samtidig med at det er avgrunnen, også representerer det motsatte av den diskontinuerlige eksistensen – nemlig kontinuiteten. Der vi alle er ett i intetheten. Paradokset er at reproduksjonen som fører til individenes diskontinuitet, vår atskilthet, samtidig har i seg et nært forhold til død og kontinuitet, i følge Bataille. Han vender stadig tilbake til dette i boken. Tilblivelse og død er ett. Biologien blir brukt som et argument i en innledning til problemet: Øyeblikket da den ukjønnete cellen deler seg i to før den selv opphører å eksistere som eget vesen er et slikt øyeblikk av kontinuitet. På samme måte oppstår kontinuiteten når en eggcelle og en sædcelle forener seg i formeringen av et nytt vesen gjennom de to atskilte veseners forsvinning og død. Selv om Bataille unnskylder seg med at forestillingene er upresise, vil han hevde at på vårt mest grunnleggende nivå finnes det overganger og åpninger mellom det diskontinuerlige og det kontinuerlige, slik den enkle reproduksjonen viser.⁵⁷ Død og reproduksjon er tett sammenkoplet.

Menneskets vilkår er å leve i en virkelighet der vi både prøver å holde fast på vår forgjengelige individualitet (det diskontinuerlige) og samtidig er besatt av en (hjem) lengsel

---

⁵⁴ *Erotismen*, s. 40

⁵⁵ *ibid*, s. 41

⁵⁶ *ibid*, s. 20

⁵⁷ *ibid*, s. 21-22

etter det vi egentlig kommer fra (kontinuiteten). “Døden representerer værens kontinuitet.”⁵⁸ Den truer alltid med å bryte ned vårt diskontinuerlige liv, men er en manifestasjon av en grunnleggende tilstand vi samtidig lengter tilbake til.

Hva så med begrepet erotisme? Hvordan kan det henge sammen med døden?

2.4. Hva er erotisme?

Bare der det enkelte individet utsetter sin egen eksistens for utslettelse oppleves kontinuiteten, slik vi så beskrevet i den enkle celledelingen. Det er volden og overgrepet på det konstituerte vesen i det diskontinuerlige som åpner grensene mot denne opplevelsen.

En slik åpning er, i følge Bataille, erotismen.

“Erotismens område er essensielt sett voldens og overgrepets område,”⁵⁹ slår Bataille fast, og ser dermed kjærlighetsakten som et voldelig overgrep på en partner, nært knyttet til ødeleggelse og død. Men selv om det er en fysisk inntrengen og sammensmelting er Bataille vel så opptatt av hvordan dette møtet oppløser identiteten: “Erotismens prinsipp er å ødelegge den strukturen i det lukkede vesenet som er normaltilstanden for spillets deltakere.”⁶⁰ Mennesket lengter etter enhet og sammensmelting med den andre (noe som har vært tapt siden unnfangelsen) og som vi husker: en lengsel mot kontinuiteten, men lengselen er ledsaget av angst for oppløsningen. Bataille knytter vårt splittede forhold til opprettholdelse av oss selv og savnet av kontinuitet med det som skjer i seksualakten. Den dype ambivalensen mennesket føler i denne tilstanden skiller erotismen fra vanlig reproduktiv seksuell aktivitet og hverdagslivet for øvrig. Vi vil ikke miste oss selv og vi vil miste oss selv. Det er sterk angst knyttet til dette. Erotisme er vesensforskjellig fra seksualitet.

Menneskets seksuelle aktiviteter er ikke alltid erotiske, de er det hver gang de får oss til å stille spørsmål rundt vår egen eksistens.⁶¹ Erotismen gir oss en indre erfaring.⁶² Dyrene har til sammenlikning ingen refleksjon rundt volden som skjer i reproduksjonen, det er mennesket som ender opp som “en revne”, et åpent sår nettopp fordi vi er et reflekterende dobbeltvesen.⁶³ Erotismen gjør noe med vår opplevelse av oss selv.

---

⁵⁸ *ibid*, s. 28

⁵⁹ *ibid*, s. 24

⁶⁰ *ibid*, s. 24

⁶¹ *ibid*, s. 37

⁶² *ibid*, s. 108-110

⁶³ *ibid*, s. 109

Den fysiske er en av erotismens tre former som alle forsøker å overkomme individets isolasjon og diskontinuitet.⁶⁴ Emosjonell og religiøs erotisme er andre varianter av den samme angstfulle driften. I den emosjonelle erotismen kan “kjærlighetens hete være mer voldsom enn det fysiske begjæret”⁶⁵ i vår overbevisning om at ett eneste menneske kan gjøre oss hele. Vi kan ønske å dø eller drepe ut fra forestillingen om at bare dette mennesket åpner opp for en mulig kontinuitet. “Lidenskapen kjennetegnes av en døds glorie.”⁶⁶ Både erotisk og emosjonell erotisme er knyttet til virkeligheten og er avhengig av møtet med ett bestemt individ eller heldige omstendigheter. Når det gjelder den såkalte religiøse erotismen, som Bataille finner i religionenes mystikk, er den annerledes i den forstand at den bare krever at ingenting skal forstyrre subjektet. Det *er* en sammenheng mellom mystikk og erotikk, men det er verdt å nevne at Bataille har begrenset interesse for denne religiøse varianten av erotismen “siden den religiøse mystikk til syvende og sist reduserer seg selv til et middel for å oppnå en belønning.”⁶⁷ De troende skal fram til et lys som skinner i enden av tunnelen. Og objektet for det religiøse begjæret er den fullendte, avsluttede Gud.⁶⁸ Fra et religiøst perspektiv synes det kanskje som om Bataille overdriver sin kritikk av tradisjonell mystikk, men han har behov for å understreke at i den grunnleggende erotismen er det et mangelfullt subjekt som søker et like flytende objekt.⁶⁹ Begjæret i seg selv er en “umulig uendelighetshigen,”⁷⁰ i stedet for Gud settes tomhet, det er ikke noe mål i begjæret, bare den midlertidige indre erfaringen når det diskontinuerlige kastes ut i kontinuiteten.

Vi ser at Bataille definerer erotismen som en type hjemlengsel til en tilstand som fører til utslettelse av individet, og at den dypere natur i menneskelig seksualitet er den indre erfaringen av dette som knyttes til det hellige. Erotismen er en åpning mot døden der den individuelle varigheten opphører. Den sterkeste drivkraften i mennesket for å overvinne isolasjonen og gi oss en midlertidig opplevelse av den grunnleggende vøren.

Jeg kommer mer detaljert inn på dette i avsnitt 2.6. der jeg ser på sammenhengen mellom erotisme, ofring og overskridelse i Batailles tenkning. Det skjer noe med hovedpersonen i gjennom hans opplevelser av trekantforholdet og det er verdt å undersøke om erfaringen nærmer seg Batailles definisjon av erotisme.

---

⁶⁴ *ibid*, s. 23

⁶⁵ *ibid*, s. 26

⁶⁶ *ibid*, s. 27

⁶⁷ Buvik, s. 65

⁶⁸ *ibid*, s. 68

⁶⁹ *ibid*, s. 68

⁷⁰ *ibid*, s. 67

2.5. Arbeidets verden og voldens verden - forbudets nødvendighet

Mennesket er forskjellig fra dyrene, og Bataille ser på dette i en historisk kontekst der han understreker arbeidet og forbudet som spesifikke menneskelige institusjoner som i en fjern fortid hevet oss opp fra vårt dyriske opphav. Arbeidets verden krever rasjonell atferd og er et nødvendig grunnlag for våre liv. Vi konstituerer vår menneskelighet gjennom den klare bevissthet, ønsket om orden og harmoni og formålsrettet atferd. Mennesket er opptatt av å forstå og begrepsfeste vår verden, ja vi prøver til og med å forme det vi kaller Gud til et forståelig begrep.

Men naturen og mennesket inneholder alltid en rest som ikke kan inkluderes innenfor dette paradigmet. Denne resten kan ikke begrepsfestes, den går utover grensene, Bataille kaller det det "uendelige overskuddet", noe som overskrider fornuftens grenser. (I andre verk er den også betegnet som det heterogene, den fordømte delen⁷¹) Dette er volden, utskeielsen, begjærsimpulsen og energioverskuddet som ødelegger alt oppbyggelig - og arbeidets verden må med alle midler forsøke å lukke den ute. Arbeidets rasjonelle, formålstjenlige samfunn måtte allerede i prehistorisk tid, i følge Bataille, omringes av forbud/grenser for å opprettholdes.⁷²

Naturen er selv voldsom, og uansett hvor fornuftige vi blir, kan stadig volden ta makt over oss. Ikke naturlig vold, men volden i et rasjonelt vesen, som prøvde å adlyde, men som bukket under for det elementet i seg selv som det ikke kunne redusere til fornuft.⁷³

De basale forbudene var og er knyttet til døden og seksualiteten, de to områdene som i følge Bataille er uløselig knyttet sammen. "Uten forbud ville det menneskelige samfunnet ikke blitt det arbeidets verden det grunnleggende sett er."⁷⁴ Opplevelser av døden og seksualiteten er områder der volden trenger inn i den menneskelige orden og undergraver den.

Døden representerer kaoskrefter og en opplevelse av vold som bryter ned hele den ordnede menneskelige tilværelse og gjør alt vårt strev meningsløst. En ritualisering og forbud knyttet til døden var nødvendig. Det urgamle forbudet mot drap (Du skal ikke drepe) som uttrykkes så imperativt i Det gamle testamente er en del av urmenneskets forståelse av kreftene knyttet til dette området. Vemmelsen over den døde kroppen, forbud mot berøring med den illustrerer det samme.

---

⁷¹ Buvik, s. 22-23, 32-33 og s. 90.

⁷² *Erotismen*, s. 38

⁷³ *ibid*, s. 46

⁷⁴ *ibid*, s. 47

På samme måte representerte kreftene knyttet til reproduksjonen vold. Objektet for forbudet er alltid volden, enten det gjelder død eller seksualitet.⁷⁵ I følge Bataille avviser mennesket gjennom forbudene naturens og livets ødselhet. Han ser for seg at menneskene observerer at den stinkende materien som kroppen er i forråtnelsesprosessen er den samme som gir opphav til nytt liv i en endeløs orgie i selvdestruksjon.⁷⁶ Mennesket blir svimle og angstfylte over å observere alt dette liv som bare tilintetgjøres. I forbudene rundt død og seksualitet konstituerer vi det menneskelige og setter forbudene opp som grense mot kaos. Men Batailles poeng er at vi likevel lengter etter å sette det oppbyggelige på spill i møte med kaoskreftene. Sannheten om oss selv ligger i å innse og akseptere begge disse sidene ved den menneskelige natur. Vi er reflekterende vesener som aner at det menneskelige er en skjør konstruksjon og at det finnes krefter i oss som søker mot det vi kommer fra.

For Bataille er det viktig at grensene mellom de to verdener opprettholdes, det rene arbeidets verden med fornuft og klar bevissthet og voldens og overskridelsens verden. De er ikke motsetninger, men gjensidig avhengige av hverandre.⁷⁷

Jeg skal studere om forholdet mellom arbeidets verden og voldens verden tematiseres i *Tjuendedagen*. De fleste kritikere har vært opptatt av at dette er en roman om hvordan kapitalismen invaderer soverommet/intimsfæren. Mange framhever kritikken av det moderne arbeidslivet, spesielt den nye organisasjonsmodellen i staten (New Public Management). Er det en framvisning av hvordan Batailles to sfærer kolliderer og besudler hverandre? Hvem og hva representerer eventuelt de to sfærene i romanens univers?

2.6. Overskridelse – ofring og erotisme

Forbudet byr oss å adlyde, men en like grunnleggende sannhet er at den byr oss å overskride. For i overskridelsen kommer vi i kontakt med den kontinuitet vi lengter etter. Døden. Et umulig fellesskap hinsides vår diskontinuerlige verden. Og i opplevelsen av den et midlertidig “fall” ut av oss selv. Døden selv er ikke interessant. Det er *dødsøyeblikket*, det vi enten erfarer eller observerer via en stedfortreder som bidrar til at det hellige blir åpenbart for oss. De som ser opplever angst og ærefrykt – og et fellesskap utenfor det vanlige.

Døden er omgitt av en mengde forbud fordi den symboliserer kaoskreftene. Likevel fantes det organiserte overskridelser der mennesket tok døden inn over seg. Han trekker fram det

---

⁷⁵ *ibid*, s. 57

⁷⁶ *ibid*, s. 68

⁷⁷ *ibid*, s. 44

religiøse *offeret* i arkaiske kulturer som den mest sentrale opplevelsen av kontinuitet: “Det hellige er nettopp kontinuiteten åpenbart for dem som i et høytidelig ritual fester oppmerksomheten på døden til et diskontinuerlig individ.”⁷⁸

Gjennom offeret kommer de blodsvulmende organene, og med dem livet i all sin fylde brutalt til syne i øyeblikket av utslettelse, overgang til kontinuiteten. Bataille kaller det som framtrer livets upersonlige “plethora”.⁷⁹ I den felles opplevelse av ofringen deltar tilskuerne i det døden avslører, et overskudd av liv og ødeleggelse. De opplever værens kontinuitet, at grunnleggende sett finnes det et dypt fellesskap mellom alt levende

Ofringen skaper generelt en forbindelse mellom liv og død, den gir døden livets gjensinn og livet en tyngde, en svimlende avgrunn og en åpning mot døden. Det er livet og døden i ett, men samtidig er døden et tegn på liv, en dør mot evigheten.⁸⁰

Tilskuerne deltar altså i noe som avkler og avslører offerets død, noe som vanligvis unnslipper vår oppmerksomhet. Dette “noe” betegner Bataille som “det hellige”.⁸¹ Det er en dyp angst knyttet til opplevelsen, angsten for å gå i oppløsning, angsten for å være vitne til dødens ødeleggende krefter. Angsten er utgangspunktet for forbudet.

Den fysiske erotismen har felles trekk med ofringen, i følge Bataille. Individet “ofres”, livets overflod (plethora) åpenbares i blodfylte kjønnsorganer, den såkalte “lille død” erfares midlertidig. Både offer og erotiske åpenbarer *kjødet*.⁸² Bataille benytter seg av et begrep hyppig brukt i Bibelen. Kjød uttrykker det jordiske i motsetning til det himmelske og guddommelige, den falne natur eller i hvert fall der mulighetene for forfall ligger.⁸³ Hos Bataille uttrykker kjødet den kropp som vender tilbake til den truende seksuelle friheten som forbudet har avgrenset.

Organene besettes av en voldsomhet som fornuften ikke lenger kontrollerer, som spenner dem til bristepunktet, og brått er det en himmelsk fryd å gi etter for å nå hinsides stormen.⁸⁴

I samsvar med Batailles tenkning er det i disse heterogene voldsomme energiene, i selve materien, at opplevelsen av indre erfaring, det hellige ligger. Kjød brukes dermed etter min

---

⁷⁸ *ibid*, s.28

⁷⁹ Overflod, overskudd

⁸⁰ *Erotismen*, s. 96

⁸¹ *ibid*, s. 87

⁸² *ibid*, s. 96

⁸³ I kristen forståelse tradisjonelt det som hører jorden og ikke det himmelske til, den syndige og falne natur. “Kjødets” synd. Jesus (Ordet) blir “kjød”. Se lenke for hvordan man har artikulert driftslivet til begrepet kjød <http://www.nrk.no/nyheter/kultur/lesekunst/teorier/2148524.html>. (08.05.11)

⁸⁴ *Erotismen*, s. 97

mening bevisst for å posisjonere denne tanken opp imot den etablerte religionens forståelse av det hellige. Han helliggjør kjødet og de dyriske driftene knyttet til det.

Slik de blodfylte organene hos offeret blottlegger livets ødslende overdådighet i dødsøyeblikket, slik åpenbarer kjærlighetsakten den samme ufornuftige sløsing av overskudd. Livets fylde og overskudd blottlegges. “Kjødets lyst går over alle grenser i den kontrollerte viljens fravær.”⁸⁵

Det er en sprengende kraft i energiutladningen fra kjønnsorganenes plethora. Og energiutladningen representerer en krise i følelsen av selvet, i forhold til grensene for individet. Bataille påpeker selv at klimakset sjelden fører til fysisk død, men franskmennene kaller jo orgasmen for “den lille død”, noe som illustrerer at individet rystes i sine grunnvoller, at livets fylde bokstavelig talt pumpes ut, at deltakerne blir slått ut i en matthet og påminnes om nærheten mellom liv og død, selve erfaringen av å gi slipp på seg selv ut i kontinuiteten.⁸⁶ Volden mot individets grenser åpner et sår, som ikke lukker seg uten “en konstant, engstelig oppmerksomhet.”⁸⁷ Bataille mener vel med denne oppmerksomheten menneskets *bevissthet* om de grenser og forbud som er satt rundt død og seksualitet som kaoskrefter.

Etter mitt syn er overgangene fra diskontinuitet til kontinuitet i erotismen det de er på grunn av den kunnskapen om døden som fra første øyeblikk i menneskets bevissthet knytter bruddet på diskontinuiteten (og den påfølgende forskyvningen henimot mulig kontinuitet) til døden.⁸⁸

Ikke alle vil oppleve dette dystre karaktertrekket ved seksualiteten, men Bataille mener det er essensielt:

... den er ikke alltid en brist; men innerst inne, i det skjulte, er bristen karakteristisk for den menneskelige sanseligheten, den er nytelsens opphav. Det som i møtet med døden får oss til å hive etter pusten, vil i det orgastiske øyeblikket frata oss pusten fullstendig.⁸⁹

Og når mennesket gir seg erotismen i vold splittes det mellom den fysiske blinde trangen og det underliggende allmenne forbudet mot fri seksuell utfoldelse:

Et vagt og allment forbud står imot den frie volden, som vi kjenner mindre fra opplysninger gitt oss utenfra enn direkte, gjennom *en indre erfaring* av at den er *uforenlig med vår grunnleggende menneskelighet* (min kursivering).⁹⁰

---

⁸⁵ ibid, s. 97

⁸⁶ ibid, s. 103

⁸⁷ ibid, s. 109

⁸⁸ ibid, s. 108

⁸⁹ ibid, s. 109

Menneskelighet i sitatet må forstås som knyttet til arbeidets verden, den klare bevissthet og nytte. I erotikken erfarer vi vår andre natur, den dyriske. Og slik erotikken ble definert i avsnitt 2.4. er menneskelig nytelse (i motsetning til dyrenes) altså avhengig av *vissheten* om de forbud vi har satt opp mot fri utfoldelse. I motsatt fall finnes bare den frie naturlige driften, knyttet til det dyriske. Altså: *Erotikken har sitt opphav i det dyriske, men den blir genuint menneskelig i sin bevissthet om sammenhengen mellom liv og død, mellom forbud og overskridelse.*

Bataille er ikke opptatt av en erfaring av *transcendens* til noe hinsides det dennesidige, nei, hans ideer om *transgresjon* innebærer overskridelse i vår materielle virkelighet. For Bataille er det også viktig å understreke at det ikke er et ønske om å *oppheve* forbudet. Mennesket vender ikke tilbake til en ukomplisert bevisstløs naturtilhørighet gjennom overskridelsen. Det er bevisst sin overskridelse av sin konstituerte verden, og det er en nær sammenheng og *vekselvirkning* mellom forbudet og overskridelsen som slår forbudet fast.⁹¹ Og vi kan ikke forstå den dypereliggende mening med forbudet hvis vi bare observerer det objektivt (vitenskapelig). Det trengs en “indre erfaring” og en mottakelighet for den angsten forbudet er grunnlagt på. Vi må erfare at forbudet ikke kommer til oss utenfra,⁹² men er en del av det grunnleggende menneskelige og står fram i angsten som er forutsetningen for forbudet:

Mennesket når en *indre erfaring* i det øyeblikket det bryter ut av puppen, i full bevissthet om at det rives i stykker innenfra, ikke av en utvendig kraft.”⁹³

Forbudene knyttet til seksualitet har endret seg igjennom tidene, for Bataille dreier det seg om historiske varianter av et underliggende universelt forbud som skal beskytte mot det voldelige og grenseløse i naturen og mennesket.

Vi har sett at Bataille etablerer en nær sammenheng mellom død og erotikke og følgene for det konstituerte individet som oppløses i overskridelsen. Volden er understreket som det man både beskytter seg mot, men også trenger for å ane kontinuiteten. Bevissheten om det indre forbudet er nødvendig for angsten som hører sammen med overskridelsen.

---

⁹⁰ ibid

⁹¹ ibid, s. 45

⁹² ibid, s. 43-44. Psykoanalysen betrakter for eksempel tabuet som noe utenfra, noe oppdragelse (overjeg) gir oss, en nevrose, noe patologisk, et symptom. Bataille mener på sin side forbudet er grunnleggende ved oss og tuftet på angsten for livets grenseløse ødsling.

⁹³ ibid, s. 45

Blir erfaringene i kjødet en omstyrtende erfaring for personene i *Tjuendedagen*? Finnes det en indre bevissthet om forbud, eller er vi vitne til grenseløs seksualitet som ikke fører til noen erkjennelse?

2.7. Erotisme i den moderne verden

Når Bataille skal utlegge sine betraktninger om at det hellige finnes i erotikken, i materien selv, hentes eksemplene fra det arkaiske samfunn. Dette for å illustrere noe urmenneskelig, men implisitt i *Erotismen* ligger også en ide om at den moderne sekulære verden representerer et forfall. Paradoksalt nok trekker han fram kristendommen som den viktigste eksponent for sekulariseringen. Kristendommen har i følge Bataille ingen forståelse for det hellige i overskridelsen, og har forvist alle former av den til det profanes område. I denne religionen gjøres offeret (av Kristus) til en slags misforståelse, noe mennesket ikke ville godkjent hvis det *visste*. I følge Bataille ville det nok vært mer i samsvar med vår natur at vi kontemplerte korsfestelsen som en *villet* og bevisst ofring i all sin gru og overskridende hellighet.

Tanken om mennesket skapt i gudens bilde (den jødisk-kristne tradisjonen) løfter mennesket og det guddommelige ut av den dyriske naturen. "Identifikasjonen av det hellige og det gode, og avvisningen av den hellige erotikken, tilsvarte den rasjonalistiske negasjonen av det onde."⁹⁴ I følge Bataille plasserer kristenheten det onde (seksualitet) i Djevelen, men når ingen lenger tror på djevelen eller det onde i den sekulariserte verden, blir erotikken degradert og hverdagsliggjort (profan). For hvordan kan erotikken, etter at den har blitt *syndig*, overleve i en verden der vi ikke lenger forholder oss til synd? Uten en erkjennelse av det hellige aspektet ved erotikken, blir seksualiteten bare dyrisk regresjon.

Et eksempel er det Bataille kaller den lave prostitusjonen (motsatt en hellig, ritualisert): Den vanemessige og skamløse jobben der man ikke kjenner angsten som er nødvendig for overskridelse og synker ned i en sløvhet uten grenser. "Vi opplever i overskridelsens øyeblikk den angsten som er forbudets forutsetning: det er erfaringen av synden."⁹⁵ Synd koples her til det hellige.⁹⁶ Man må opprettholde forbudet for å oppleve den fulle tilfredsstillende av

---

⁹⁴ *Erotismen*, s. 141

⁹⁵ *ibid*, s. 45

⁹⁶ Det er i det hele tatt påfallende hvor gjennomsyret *Erotismen* er av begrepet synd, selv om Bataille tar sterkt avstand fra kristendommen som religion.

overskridelsen. Og denne indre erfaringen av “synd” er en religiøs erfaring utenfor den spesifikke religionen.⁹⁷

Kristendommen skapte en hellig verden, hvor alt avskyelig og urent ble utelukket. På sin side hadde den lave prostitusjonen skapt den komplementære profane verden, hvor menneskene falt ned i likegyldig sløvsinn, og hvor den klare renheten i arbeidets verden ble stengt ute.⁹⁸

Erotismen er for Bataille vanhelliget i den kristne verden, utestengt fra det hellige og gjort stygg og motbydelig. Likevel synes han dette er å foretrekke framfor “nøytraliteten i den seksualiteten som er i overensstemmelse med fornuften og som ikke virker opprivende på noe som helst.”⁹⁹

I sine enkeltstående studier over erotismen trekker han i den forbindelse fram den berømte Kinseyrapporten.¹⁰⁰ Bataille mener at på tross av forfatterens intensjoner kommer den dypere sannhet om erotismen for en dag i denne undersøkelsen. Seksualiteten sees i rapporten på som en normal og akseptert biologisk funksjon, uansett hvilken form den måtte ha, men ved å ufarliggjøre den slutter vitenskapen å anerkjenne den som den hellige avgrunnen den er. Forskerne snakker om seksualiteten som en ting og klassifiserer den mekanistisk, mens våre intime erfaringer av alvor og volden knyttet til den tilsier at den er noe helt annet. Bataille mener rapporten demonstrerer at “ den seksuelle aktiviteten vanligvis nedvurdert til nivået for matvarekjøtt (det vil si for kjøtt) har samme privilegerte status som poesien.”¹⁰¹ Rapporten når nemlig ikke sitt objekt som objekt, for nytelsen er like uåndgripelig som poesien språk og forskerne kan ikke klassifisere eller dissekere essensen. Kinseyrapporten vil gjøre mennesket til ting, men avslører at det er noe mer.

I dypeste forstand er forskerne av Kinseyrapporten blinde for det faktum at det er “dyriskheten” (det seksuelle energioverskuddet) som gjør at vi *ikke* kan reduseres til en ting. Det er “menneskeligheten” (vår bevissthet, rasjonalitet) som står i fare for å redusere oss til det, når energien vår forbrukes i arbeidets nytteorienterte verden.¹⁰² Vi har som moderne mennesker definert oss ut fra arbeid og rasjonalitet og dermed fortrent den fulle bevisstheten om oss selv. Dersom vi gjør seksualiteten naturlig og klassifiserbar som en del av den homogene verden og derfor avviser forbudene som forbyr fritt utløp for den uten å kjenne

---

⁹⁷ *Erotismen*, s. 41

⁹⁸ *ibid*, s. 139

⁹⁹ *ibid*, s.143

¹⁰⁰ Nevnt i innledningen til dette kapittelet.

¹⁰¹ *Erotismen*, s. 156

¹⁰² *ibid*, s. 163

erotismens vesen, snur vi ryggen til sannheten om oss selv. Den intime sannheten kommer fram når det utestengte aspektet kommer til syne og erfares og erkjennes.

Hvordan forestilte Bataille seg et samfunn med plass for det hele mennesket, denne “revnen”¹⁰³ av et menneske som har våknet opp og erkjenner sin heterogene og mørke side? Her må vi gå utover *Erotismen* og sitere Nestby¹⁰⁴ som har studert større deler av Batailles forfatterskap:

Bataille forestiller seg istedenfor et anarkistisk-surrealistisk “festivalsamfunn” hvor revolusjonen er permanent og hvor det økonomiske overskuddet sløses i offentlige fester. Et slikt uproduktivt forbruk åpner for heterogene krefter og dermed den indre erfaring. Dette står i kontrast til tradisjonell økonomisk tenkning som bedyrer nødvendigheten av å reinvestere det økonomiske overskuddet.¹⁰⁵

Det faller utenfor oppgaven å presentere Batailles økonomiske og politiske tenkning, men mye tyder på at han i bunn og grunn så på denne samfunnsutopien som urealiserbar.

Vi har sett at den moderne verden lett tingliggjør mennesker, i følge Bataille. Seksualiteten er “vanhelliget” av religionen og sett på som likegyldig og naturlig av vitenskapen. Det er en underliggende alvorstung holdning til erotikke i Batailles verk. Hvordan *Tjuendedagen* framstiller den erotiske overskridelsen og personenes holdning til den skal vi se på i kapittel 3.

2.8. Erotisme og litteraturen

Dag Hallvard Nestby hevder at Bataille i sitt senere forfatterskap oppgir drømmen om overskridelse i offentlig regi og vender seg mot litteraturen som en mulig arena der overskridelsen trer fram.¹⁰⁶ *Erotismen* tar ikke opp fenomenet litteraturen i særlig grad, men jeg vil kort referere til synspunkter fra *Litteraturen og det onde* og til hva Per Buvik og Dag Hallvard Nestby oppsummerer om forholdet mellom indre erfaring og litteratur, i følge Bataille.

Litteraturen og det onde (1957) er Batailles siste verk, og der behandler han åtte forfattere for å illustrere hvordan litteraturen kan være eksponent for nettopp den indre erfaring. Det han kaller “ond” litteratur er ikke oppbyggelig og fremmer ikke fornuft og moral. Den framviser det som ikke lar seg innordne i det bestående samfunn, det som unndrar seg kontroll, overskuddet, det unyttige, det som går til spille. Det “onde” forholder seg dialektisk til “det

¹⁰³ Revnen, uttrykket hentet fra en av Batailles artikler, omtalt hos Buvik, s. 26.

¹⁰⁴ Dag Hallvard Nestby: “Bataille, Blanchot og forutsetningene for den indre erfaring”. *Parabel*, vol.VIII, Nr 1/2005, s. 71 – 94. Tapir Akademisk Forlag, Trondheim 2005.

¹⁰⁵ *ibid*, s. 74

¹⁰⁶ *ibid*, s. 73-74

gode” (produktivitet, formål, nytte, mening).¹⁰⁷ Gjennom sitt unyttige språk, gjennom sine framvisninger av hypermoral¹⁰⁸ har den ingen referanser til den ytre verden. Man kan heller ikke avdekke en avklart mening i den via litteraturteori. All teori og vitenskap tilhører arbeidets og fornuftens verden, det homogene. Litteraturen er “ond” og heterogen og utenfor vanlig kommunikasjon og formidlet mening. Ond litteratur er den sanne og inderlige kommunikasjon som ikke henvender seg til kollektivet, men til det isolerte og forvillede individet – og setter det fri i sin suverene utfoldelse av ansvarsløshet. Litteraturen kan si alt.¹⁰⁹

Bataille kopler i andre verk litteraturen spesifikt til erotikken: Den poetiske aktiviteten – og opplevelsen – er en form for indre erfaring. Det litterære språket er språkets ”pervertering”,¹¹⁰ skriver han, slik erotikken er de seksuelle funksjoners ”pervertering”. (Forstått slik at de begge overskrider sin formålsrettede, praktiske bruk). Både erotikken og poesien hører inn under det Bataille beskriver som ”det onde”,¹¹¹ bare unyttig sløsing og uten mål, men som altså kan åpne sfærene mellom det homogene og det heterogene feltet for oss.

I sine kommentarer til et av romantikkens hovedverk, *Wuthering Heights*,¹¹² sier Bataille at denne romanen framviser en suveren utfoldelse mellom individer hevet over all tanke om framtidsrettethet, orden og moral.¹¹³ Man skulle kanskje ikke tro at Bataille naturlig ville velge et av romantikkens hovedverk for å illustrere hva “ond” litteratur er. Her finnes ingen skildringer av seksuell aktivitet, men det er hovedpersoner som gir blaffen i alle konvensjoner og bare lever lidenskapelig og hensynsløst for hverandre. Som barn lekte de vilt og amoralsk på hedene, og som voksne lever de på et vis i den samme verden. Det ender selvfølgelig med døden, for døden er, i følge Bataille, den ytterste logiske konsekvens av en suveren utfoldelse som er umulig. Vi kan bare ha en tragisk visjon av det vi setter høyest: autentisk fellesskap i suveren frihet.

Det er bare litteraturen som kan vise fram overskridelsens nødvendighet, fordi den ikke har noe mål om å skape en ny og alternativ orden, trenger ikke være formålsrettet eller etisk

---

¹⁰⁷ Buvik, s. 110.

¹⁰⁸ En suveren moral hinsides samfunnets oppbyggelige, som setter ekte kommunikasjon og berusende øyeblikk over orden og framtidsrettethet.

¹⁰⁹ George Bataille: *Litteraturen och det onda*. Oversatt av Hans Johansson. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposium, 1996, s. 21-22.

¹¹⁰ Buvik, s. 109-110

¹¹¹ Buvik, s. 114 -115. Her koples også begrepet til “det fordømte”, det som utstøtes i sivilisasjonsprosessen.

¹¹² Emily Brontë: *Wuthering Heights*, 1847.

¹¹³ Buvik, s. 113

høyverdig. Den er fristilt ideologiske og moralske hensyn. Den gode litteraturen taler ”det umulige kommunikative fellesskapets sak.”¹¹⁴

I avsnittet om overskridelsen (2.6.) ser vi at Bataille hevder utgangspunktet for forbudene var menneskets angst overfor naturens grenseløse ”sløsing” i den blinde prosessen som utgjør reproduksjon og død.

Angsten synes å være det som konstituerer menneskeheten. Ikke angsten alene, men angsten og det å overstige den. Livet er i sitt vesen et kraftoverskudd, det er overflod. Livet uttømmer sine krefter og ressurser, og uten grenser tilintetgjør det sin egen skapelse. Mangfoldet av levende vesener er passivt i denne bevegelsen, men til slutt begjærer vi ikke desto mindre nettopp det som setter livet i fare.¹¹⁵

Han hevder i *Erotismen* at populærlitteraturen i vår moderne tid fungerer som eksempel på dette med å sette livet på spill, men nå i en stedfortredende overskridelse. I krimromanen lever vi ut en fare vi ikke selv har energi til å utsette oss for, vi nyter og begjærer tap og fare. ”Litteraturen kommer i religionens kjølvann og er faktisk dens arvtager. Ofringen er en roman, et blodig illustrert eventyr.”¹¹⁶ Han hevder også at helt siden romantikken har litteraturen vært knyttet til religionens forfall og gjør krav på dennes arv når det gjelder den mystiske erfaring og opplevelsen av å gå ut over selvet, å oppløses som individ.¹¹⁷

I innledningen til *Erotismen* trekker han en parallell til poesien når han nå skal i gang med å framlegge sin teori

Poesi er en av våre grunnstener, men vi er ute av stand til å *snakke* om den. Jeg har da heller ikke til hensikt å snakke om den nå, men jeg tror jeg kan gjøre forestillingene om kontinuitet mer forståelig, uten å knytte den til det teologiske gudsbegrepet, ved å sitere dette verset av en av de mest voldsomme poeter, Rimbaud:

Ho er atfunnen

Kven? – Ævetida.

Eitt hav i seng

Med sol ved sida.

---

¹¹⁴ Buvik, s. 117

¹¹⁵ *Erotismen*, s. 90

¹¹⁶ *ibid*, s. 92

¹¹⁷ Bataille: *Litteraturen och det onda*, s. 22-23

Poesien leder til same punkt som alle former for erotisme, til uatskilleligheten, sammenblandingen av isolerte objekter. Poesien fører oss til evigheten, til døden, og gjennom døden til kontinuiteten: poesien er evigheten. *Eit hav i seng med sol ved sida.*¹¹⁸

Kjennetegn ved poesi er at den åpner øynene våre og lar oss komme i kontakt med vår følsomhet. “Den poetiske aktivitet - og opplevelse - er en form for indre erfaring.”¹¹⁹

I Buviks bok om Bataille siteres det fra en artikkel fra 1936 i tidsskriftet *Critique*. Her blir poesien, som nevnt tidligere, beskrevet som en opposisjon til den homogene verden og dens “nytte- og prosjektyranni”.¹²⁰ Poesien benytter ordene “for å si det som velter ordenes orden. Det er *skriket* fra det i oss som ikke kan holdes nede, det i oss som er sterkere enn oss.”¹²¹ Poesien skal ikke følge nedarvede mønstre, i følge Bataille, men være øyeblikkets kunst og totalt unyttig. Den er et brudd og et skrik og et ofringssubstitutt i vår moderne verden. Det kalkulerende og formålsstyrte ofres og man overskrider etablerte regler. Ordene får en inderligere og intimere funksjon i poesien som nettopp er sjangeren som atskiller seg mest fra formålsrettet praktisk språkbruk. Angsten for overtredelsen er med, her som i de arkaiske offer: skakende og rystende poesi overskrider de gjeldende konvensjoner og gjør noe med oss.¹²²

Jeg vet ikke om noe litteratur kan være opprivende og skakende i vår verden, så vant som vi er med selvreflekterende postmoderne litteratur som gjennom lang tid har brutt og blandet alle konvensjoner både i form og innhold til det kjedsommelige. Finnes det lenger konvensjoner (forbud) man kan sprengte i litteraturen som skaper angst og beven og stedfortredende overskridelse hos leseren?

Jeg vil se på om *Tjuendedagen* sier noe om den poetiske aktiviteten i forhold til indre erfaring, kanskje om overskridelsen i det å skrive. Jeg vil også vurdere om romanen kan betegnes som såkalt “ond” litteratur i forhold til Batailles kriterier.

---

¹¹⁸ *Erotismen*, s. 31

¹¹⁹ Buvik, s. 104

¹²⁰ *ibid*, s. 105

¹²¹ *ibid*

¹²² *ibid*, s. 106 - 110

2.9. Avsluttende kommentarer og oppsummering

Mot slutten av *Erotismen*, der forordet til romanen *Madame Edwarda* er gjengitt, skriver Bataille:

Jeg tror overhodet ikke at det essensielle i denne verden er vellysten. Mennesket kan ikke reduseres til nytelsens organ. Men dette organ vil innrømme, forteller mennesket en hemmelighet (...) Det finnes ingen grunn til å gjøre den seksuelle kjærligheten like viktig som livet selv, men dersom vi ikke løfter lyset mot selve det punkt hvor natten faller på, hvordan skulle vi da kjenne oss selv som vi er, formet av værens projisering over i skrekken.¹²³

Det er et mystisk utsagn, men sier noe om Batailles prosjekt gjennom sine romaner og sin filosofi. Denne dvelingen ved det erotiske, disse skandaløse skildringer av det nedrige i romanene uttrykker noe som gjelder livet som helhet og vår forståelse av oss selv: At det er et mørke (det heterogene) i oss og i verden som Bataille provoserende holder fram i fullt dagslys. Det vi egentlig er og bør erkjenne er vår mulighet for en væren som står naken overfor det skrekkelige, utslettelse, død. Bare denne væren åpner for det hellige, og det er dette Bataille etter beste evne prøver å belyse gjennom hele sitt forfatterskap.

Men det åpne individet – åpent mot døden, mot tortur, mot glede – individet uten forbehold, individet som er åpent og døende, smertefullt og lykkelig, fremstår allerede i sitt tilslørte lys: dette lyset er guddommelig. Og skriket som dette individet, med forvrengt munn, - til ingen nytte? – vil la løfte seg, er et enormt *halleluja*, fortapt i en endeløs stillhet.¹²⁴

Hans prosjekt: Å beskrive det ubeskrivelige ved oss og vår natur som bare egentlig kan fattes gjennom en indre erfaring, i stillhet.

Jeg har (etter beste evne) redegjort for de menneskelige vilkår og den tapte kontinuitet, de to verdener (arbeidets og voldens), forbud, overskridelse og erotismen, i følge Bataille. Jeg har vist hvordan Bataille kopler erotismen opp mot det hellige og døden, og hvordan det moderne mennesket har få kollektive muligheter til å ane kontinuiteten gjennom dødens nærvær. Tilbake står den fysiske erotismen (hvis man er i stand til å erfare den i en profan verden hvor *kjødet* er vanhelliget eller redusert til en ting) og en erfaring av overskridelse i den “onde” litteraturen.

---

¹²³ *Erotismen*, s. 270

¹²⁴ *ibid*

Jeg står derfor foran en nærlesning av romanen, ikke med avgrensede og klart definerte begreper jeg kan anvende på innhold og form, men likevel med noen ideer fra Bataille jeg mener svarer til viktige motiver i romanen.

Kapittel 3: Tjuendedagen

*For such as I am all true lovers are*¹²⁵

3.1. Innledning

Kan George Bataille gi noen relevante briller for å forstå hva som skjer i Geir Gulliksens roman? Jeg vil i dette kapitlet foreta en nærlesning av romanen med støtte i ideene om overskridelse hentet fra *Erotismen*.

Som jeg var inne på i innledningen til oppgaven er det skrevet en rekke, relativt korte, anmeldelser av romanen. Det finnes foreløpig (etter hva jeg vet) ingen større analyser av eller avhandlinger om *Tjuendedagen*, og jeg har derfor ikke hatt noen å opponere mot eller trekke veksler på når det gjelder tolkningen. Det følgende er derfor en gjennomgang med svært få eksterne referanser/kilder.

En av hovedutfordringene i formidlingen av denne lesningen har vært at ingen av de sentrale romanpersonene (utenom fortelleren) har navn. Jeg er overlatt til “du”, “han” og “hun” når jeg skal beskrive forholdet mellom dem. Selvfølgelig er dette tilsiktet av forfatteren, og han løser det smidig selv. Jeg håper at disse “personlige pronomenene” framstår like klart atskilte i min fortolkende framstilling.

Jeg vil først presentere åpningskapitlet som et innsteg til *Tjuendedagen* både når det gjelder fortellerposisjon og temaet overskridelse. Deretter kommer en kort redegjørelse for romanens oppbygging før jeg foretar en fortolkende applisering av Batailles teorielementer fra kapittel 2.

3.2. Anslaget

De satt ved siden av hverandre, vendt mot hverandre, med hendene på hverandre. Det var bare de to, de hadde aldri kysset hverandre før, og nå gjorde de det, og nå hørte de sammen¹²⁶

Slik begynner romanen, vi tas raskt og uten innledning rett med inn i soverommet der en mann og en kvinne er i ferd med innlede et samleie. Det er tidlig ettermiddag, utenfor vinduet leker nabobarna, og radiolyder når inn gjennom en åpen verandadør.

---

¹²⁵ Geir Gulliksen, *Tjuendedagen*. H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard), Oslo 2010 (2009), s.5.

¹²⁶ *ibid*, s. 11

Beskrivelsene av paret som er i ferd med å kle av seg er detaljerte. Hud, hår, klær, lyder noteres, hvordan hender stryker, men mer enn en erotisk skildring får vi kliniske observasjoner. Personene er “hun” og “han”, og de kommer aldri til å få navn av den som beskriver dem.

Fortelleren formidler tydelig til noen. “Jeg” trer åpent fram i teksten allerede etter de tre første linjene: “Er det sant at mennesker som kysser hverandre, tilhører hverandre? Tenk på det.” Vi rives fort ut av identifikasjonen med karakterene som skildres og fokuserer plutselig på den som spør. Her er det en klar fortellerstemme som stiger fram og konfronterer leseren utenfor verket med et spørsmål. Det blir også tydeligere at skildringen er et *forsøk* på innlevelse i en situasjon og mennesker fortelleren ikke har full tilgang til.

Hun hadde en svart stringtruse med et hvitt hjerte foran, et barnslig tegnet hjerte. Hun hadde tatt den på like før han kom. Hvorfor hadde hun valgt den? (...) Han tok hardt i henne der, hardt, og hun ynket seg. Eller? Lagde en lyd. (...) Kanskje var han en sånn mann som ble tydeligere om sommeren¹²⁷

Vi dras med i selve skriveprosessen, mer enn i akten. Forbeholdne ord som “kanskje” og “eller” preger formidlingen av den erotiske scenen. Men selv om fortelleren er så usikker på personenes motivasjoner og karaktertrekk, plasserer hun likevel seg selv i samme rom: “Og her inne: hiksting, hvisking. Det var som en vekkelse, kanskje.”¹²⁸ Det er ingen vulgær skildring av paret. Ingen eksplisitt seksuelt ladde ord. Et par steder brukes ord med religiøse konnotasjoner for å beskrive hva de (formodentlig) føler. “Han var så lys, ansiktet var så stort, han virket så alvorlig og oppslukt, han var nesten religiøs nå, en ikke-troende i ferd med å bli omvendt.”

Så kommer overraskelsen: Vi lesere har antatt at vi er det implisitte “du” som mottar fortellerens noe usikre skildring og spørsmål, men akkurat da “hun” er i ferd med å gripe tak i det som “rørte på seg under bomullen” i mannens bukser, dukker det opp en helt annen person i denne svært private scenen. Dette “du” forskyver forholdet forteller/leser, og det gjør oss samtidig bevisste den kikkerrollen vi har som lesere.

Hun så på deg.

---

¹²⁷ ibid, s. 12

¹²⁸ ibid, s. 11

Hun så på deg med et blick du kjente, et lettrørt og litt nakent og omsluttende blick. Hun smilte som om hun var stolt eller kanskje overrasket over seg selv. Hun stakk hånden innenfor. Hun så på ham, og på deg, og hånden hennes beveget seg.¹²⁹

Er det leseren hun mener? Nei, det sitter et “du” i rommet og observerer paret, akkurat som leseren gjør utenfor fortellingen. “Du” er kvinnens mann som ser på at hun “pakker den hvite tingen hans ut i hånden, varsomt eller ømt eller sjenert eller overtredelig.”¹³⁰ Og plutselig er vi åpenlyse kikkere til samleiet mellom “hun” og “han”, både leseren og ektemannen.

Føles det greit? Er det naturlig? Eller ryster det oss litt? “Du” observerer “tingen” som glir inn i munnen hennes, tingen som glir inn i kroppen hennes, observerer den gule kjolen kjøpt til henne i København, den solbrente hodebunnen hans, det lille barnslige hvite hjertet på trusen hennes. “Du” tenker på om kvinnen er redd det skal smake vondt av henne, han sanser luktene fra kroppene deres. Han merker etter hvert at paret glemmer tilstedeværelsen av en tredje person og kjenner tilslutt en egen opphisselse og at det er umulig å se på lenger. Ektemannen (“du”) sniker seg ut av rommet.

(...) litt redd, redd og avmektig og glad. Ja? Og var du ikke i ferd med å skyve hele tilværelsen din slik du kjente den, ut over kanten, ut over kanten og ned, ned i noe annet, ned i noe som befant seg langt nedenfor alt du visste om. Var det ikke sånn?¹³¹

Fortelleren er igjen åpenlyst usikker på om det var slik “du” opplevde hendelsen, men kjører på med fortellingen. “Du” går ut i hagen og setter seg. Han er “hard og helt retningsløst opphisset,”¹³² og det er lett å se ham i sammenheng med skildringen kort etter av en forsluken veps som også virrer retningsløst mellom vin- og matrester på bordet uten å klare å bestemme seg for hva den skal ta. Han hører lyder fra nabolaget, tenker på alle som pusser opp og bygger på, tenker på “det besværlige og logiske og kjærlighetsfylte ved arbeidet.”¹³³ Dette observeres i kontrast til det som skjer inne bak de mørklagte vinduene.

Han tenker også på konen sin, på alt det kjente ved henne, på kontrasten mellom hvordan hun “ropte, jamret seg og klynket, hvordan hun ble mørk og hes og voksen i nytelsen”¹³⁴ og slik hun framstår i det daglige “med papirer hjem, strategiplan, budsjett, prognose.”¹³⁵ Han rydder

---

¹²⁹ ibid, s.13

¹³⁰ ibid

¹³¹ ibid, s. 15

¹³² ibid, s. 16

¹³³ ibid

¹³⁴ ibid

¹³⁵ ibid, s. 17

sammen leker som ligger igjen fra sist helg, og vi skjønner at her er bakenforliggende skilsmisser og barn som er på besøk framfor bofaste.

Plutselig blir “du” redd. Kanskje alt er helt feil. “Selv om dere hadde snakket om det, lekt med tanken og vært enige.”¹³⁶ Denne overskridelsen av deres tosomhet i ekteskapet er ikke helt uforberedt. Men “du” er i hagen, utenfor, de er på soverommet. Angsten overvelder ham og han går inn i huset. Da han åpner døren til soverommet er paret der inne ferdige med akten. Han blir møtt med et smil av den andre mannen som ligger “lang og naken og ublyg”¹³⁷ i ektesengen og hun som ser litt sjenert på ham, men er varm, blussende og inviterende.

Hun sa at hun hadde ventet på deg, på at du skulle komme. Og du tenkte, uklart, oppskremt, en tanke som liknet på: Hva er det som skjer? Eller: Hva kommer til å skje med oss nå? Og så tenkte du, litt svimmelt, at lykkeligere enn dette kom dere kanskje aldri til å bli.¹³⁸

Slik ender første kapittel. Vi har møtt de sentrale aktørene i romanen, vi har opplevd en forteller bevisst sin egen skriveprosess som forsøker å leve seg inn i et skjebnesvangert øyeblikk i andres liv. Vi har fått signaler om at denne erotiske hendelsen oppleves som en grenseoverskridende erfaring, i hvert fall for “du”. “Du” opplever en blanding av angst og forventning for det som videre er i ferd med å skje.

Denne mannen sitter i hagen og opplever en stor avstand mellom det som skjer i det mørke soverommet, og de hverdagslige og nødvendige systemene som foregår i rekkehusmiljøet utenfor. Det kan peke mot en opplevelse av to atskilte verdener, erotismens/voldens verden og arbeidets verden.

3.3. Romanens oppbygging

Tjuendedagen har tre deler som bærer navnene “Min innlevelse”, “Min umodenhet” og “Min tilsynekomst”. Dette indikerer et subjekt i utvikling, og at det er dette som er hovedmotivet i romanen. Handlingen utspiller seg gjennom 20 år i norsk historie, fra august 1985 til september 2005, men historien fortelles ikke kronologisk. Den sentrale hendelsen er et trekantforhold sommeren 2005, som fortelleren ikke er involvert i, men kunnskapen om forholdet stimulerer en fortelling som handler om og fortolker denne overskridelsen, samtidig som den beskriver fortellerens egen utvikling gjennom tyve år. Grovt sett forteller “Min

---

¹³⁶ *ibid*

¹³⁷ *ibid*, s. 19

¹³⁸ *ibid*, s. 19

innlevelse” om trekantforholdet, “Min umodenhet” om fortelleren selv, og “Min tilsynekomst” om tiden etter at “du” er død.

3.4. De diskontinuerlige personer i romanens univers

Jeg åpnet dokumentet jeg hadde sittet med før, men klarte ikke å lese det. Hvorfor måtte jeg skrive *denne* historien? Hvorfor var det *jeg* som måtte skrive den? Om deg, om henne, om dere to, om dere tre? Jeg skrev om deg som om du hadde betydd noe helt avgjørende for meg. Var du så viktig for meg?¹³⁹

Her er fortelleren midt i skriveprosessen mot slutten av romanen. Fortelleren er Liv, og den eneste av de sentrale personene i handlingen som har et navn. Det er sensommer 2005 i Oslo, og hun er i slutten av trettiårene da hun formulerer dette. Historien hun er i ferd med å skrive er stimulert av et møte hun nettopp har hatt med en venn fra studietiden i Bergen. De har ikke sett hverandre siden 1989, men det beveger henne å se ham igjen;

(...)og det var som om du alltid hadde vært der, ikke i tankene, ikke like under overflaten av dem heller, men nå steg du råt og uformidlet opp i dagen fra det aller dypeste mørke jeg kunne tenke meg, fra en del av livet mitt jeg trodde var borte.¹⁴⁰

Slik handlingen og personene etter hvert trer fram forstår vi at de ikke kjente hverandre veldig godt. Skjellsettende episoder de har delt gjør likevel at denne vennen har oppsøkt henne etter en omveltende erfaring i sitt kjærlighetsliv. Han har vært i et trekantforhold i tyve dager, og det er første dag av dette som skildres gjennom fortellerens øyne i romanens åpningskapittel.

En sentral person i handlingen er i første omgang “du”, det er denne mannens omstyrtende erfaring fortelleren vil formidle. Hun har startet en skriveprosess om sitt eget liv tidligere, men det er gjensynet med mannen som setter fart på historien. Et “du” er nært knyttet til et subjekt (“jeg”) som henvender seg til det. Det er en sterkere relasjon både mellom disse pronomenene og til leseren (som jo har lett for å identifisere seg med “du”) enn det er i forholdet til “han” og “hun”, som grammatisk sett betegnes som “tredjepersoner”.

Jeg vil i det følgende gi en presentasjon av de sentrale personene ut fra den numeriske rekkefølge pronomenene har i grammatikken. Det er viktig å ha i mente at skildringene av “du”, “hun” og “han” er fortellerens projeksjon og innlevelse i dem.

---

¹³⁹ *ibid*, s. 284

¹⁴⁰ *ibid*, s. 21

3.4.1. 1. person: “Jeg” (Liv)

Liv er et ulykkelig menneske. Hun er til stede som reflekterende forteller i hele romanen, men hennes egen historie fortelles i hovedtrekk i romanens andre del, “Min umodenhet”. Når hun skal framstille den begynner hun med å skildre seg selv på studenthybelen i Bergen. Den er så trang at det ikke var noen “forskjell på rommet mitt og meg.”¹⁴¹ Hun er isolert og ensom, og skjønner ikke den vanlige kommunikasjonsformen mellom mennesker, samtidig som hun lengter etter et fellesskap.

De sa

Hei,

og jeg sa

Ja,

for jeg klarte ikke å si hei, det lignet for mye på å si *nei*, og det var et ord jeg hadde brukt opp, mente jeg, jeg ville vekk fra det. Jeg ville bli en annen.¹⁴²

Et *ja* er på en helt annen måte en bekreftelse på en invitasjon, enn det språkspill som skjer gjennom å svare på *hei* med et *hei*. Hun ønsker så inderlig et genuint møte med noen som likner hennes selv, men føler seg totalt annerledes. I ettertid reflekterer hun over at hun kanskje ikke evnet å se de andre den gangen. Forskjellen mellom seg selv og de andre beskriver hun slik:

(...) slik jeg var; en som satt og skrev med oppspist blyant i en liten notisbok, en som snakket for lavt, eller som helst ville la være å snakke. Mens de andre lo høyt til hverandre over bordet og snakket usammenhengende og morsomt om tv og idrett og sex.¹⁴³

Hun reflekterer over at kroppen snakker for henne mer enn intellektet. En kveld opplever hun det som intenst erotisk at to jenter på studentbyen grer hverandres hår. Hun klarer nesten ikke å se på det, kjenner at kroppen blir stram og pulsen øker. Dette er noe hun er utestengt fra, og hun reagerer med aggresjon. Hun ber jentene holde opp med det de gjør, og skylder på hår i maten og at det ser dumt ut. Reaksjonen er bare “- Hva er det med deg, har du *problemer?*”¹⁴⁴

Liv ber personen om å dra til helvete, men opplever samtidig et ønske om at jenta med hårbørsten skal legge henne over fanget og slå henne til hun hikster. Hun innser at hun liker

---

¹⁴¹ *ibid*, s. 167

¹⁴² *ibid*, s. 167

¹⁴³ *ibid*, s. 168

¹⁴⁴ *ibid*

henne så godt, liker den erotiske hårgreingen, liker jentas sinne, men hun kan ikke komme i kontakt med sine medmennesker.

Jeg ville ikke bare selge meg, eller by meg frem, jeg ville ikke måtte gjøre meg fortjent til verdens gunst. Jeg ville ikke leve i en verden der det å gjøre seg til subjekt i sitt eget liv måtte innebære at alle andre ble sett på som objekter. Verden slik jeg kjente den var ikke til å leve i, og jeg kjente ikke forskjell på meg selv og verden, og dermed kunne jeg like gjerne dø, tenkte jeg.¹⁴⁵

Hun føler seg som en som ser vanlig ut, men glemmer “en ubehagelig hemmelighet”¹⁴⁶ bak alt det alminnelige. Det dreier seg om en følelse av utydelighet, av at hun tar alt innover seg og ikke klarer å etablere et sikkert “jeg”. Samtidig å lengte etter et fellesskap der subjekt-objekt relasjonen ikke finnes. Dødsleingselen er kronisk, selv om hun ikke føler seg helt klar ennå, og er i ferd med å starte på en forelesningsrekke i sosiologi. Hun beskriver detaljert hvordan hun i sin sparsommelige studenttilværelse spiser dårlig og ensidig, promper og lukter vondt og er full av selvforakt. Hun har angst for at noen skal overraske henne der hun står og kommentere: “*Står du her og promper med buksa på knærne, hva slags menneske er du egentlig?*”¹⁴⁷ Totalt ensom, En Liv uten tro på livet og seg selv i det. “Jeg ville ha et stort lys eller et stort mørke. Om jeg ikke kunne gå inn i et blendende lys, ville jeg heller gå inn i et strålende mørke.”¹⁴⁸

Det er i denne startfasen av studiene, høsten 1985, hun møter “du”. Han har henvendt seg til henne under åpningsforelesningen i menneskesyn på sosiolog grunnfag. De blir en slags venner, fordi han er hemningsløst nysgjerrig på hva slags menneske hun er. Når han spør om hva hun driver med ved siden av studiene, svarer hun at det er å skrive, selv om hun aldri har innrømmet det overfor noen andre. De omgås, selv om hun alltid passer på å ikke snakke for mye om seg selv. Hun liker at han sier navnet hennes, “*der kommer Liv, hei Liv, kom og sett deg her*, og da gjorde jeg det.”¹⁴⁹

Hun skriver og skriver, men vi hører aldri om hva. Hun spiller Patti Smith, “en del av meg, mitt indre liv”. Hun danser og beveger seg til denne musikken og føler seg sterk og fri¹⁵⁰ og føler at det finnes “dype slukter” og “bevegelse” i “kroppens mørke. Der inne, og kanskje

---

¹⁴⁵ *ibid*, s. 170

¹⁴⁶ *ibid*, s. 171

¹⁴⁷ *ibid*, s. 171

¹⁴⁸ *ibid*, s. 172

¹⁴⁹ *ibid*, s. 174

¹⁵⁰ Det er usedvanlig mange referanser til musikk i romanen. Særlig postpunkten får status av et eget felt som formidler en type ubekvem uro, et overskudd, ideer om total forvandling. Musikk åpner dører, men mister noe av sin kraft utover på 90-tallet.

bare der, fantes et rike av en annen verden.”¹⁵¹ Her kopler hun tydelig erfaringene i kroppen til religiøse forestillinger.¹⁵² Hun tiltrekkes eller forakter menneskene som lever selvfølgelige liv rundt henne, alt det hun ikke selv klarer. Hun tar vakter på psykiatrisk sykehus, men blir skuffet over at de gale ikke lever opp til hennes forestillinger om avvik. De er bare alminnelige, triste og ganske platte i sine psykoser. Hele tiden har hun lyst til å dø, og det lille hun får ut av sosiologi grunnfag er Durkheims selvmordsstudie. Hun leser Kathy Ackers, og selv om hun ikke eksplisitt sier noe om innholdet, skjønner vi at Liv er opptatt av litteratur som grenseoverskridende både når det gjelder vold, erotikk og kjønn.¹⁵³

Hun er alltid utilpass. En kveld treffer hun Malin. Denne kvinnen er åpent interessert i Liv på en fysisk måte. Liv føler at Malin “finner henne.”¹⁵⁴ De drikker, spiller piano og innleder et erotisk forhold der det er Liv som betjener Malin, og hun beundrer alt ved henne. En eneste gang gir Malin noe tilbake; “Malins tunge som gled litt prøvende eller motvillig eller halvhjertet over meg, på det eneste stedet der jeg var helt åpen.”¹⁵⁵ Liv erfarer at det er i kjønnsorganet åpenheten mot verden ligger, men Malin vil ikke ha henne fullt ut. Liv kan ikke gråte, hun kan ikke kreve, hun kan i det hele tatt ikke problematisere forholdet mellom dem. Til slutt blir hun forkastet og faller ned i en dyp depresjon. Hun får hjelp av hybelnaboen Hans Erik, like selvforaktende som henne selv. Sammen med ham lever Liv seg et kort øyeblikk inn i rollen som Malin, kvinnen som blir betjent seksuelt av en tilbedende slave. Han masserer henne og hun tenker

Jeg ville at kroppen min skulle fortsette å åpne seg. Hendene åpnet seg, dører åpnet seg, berget åpnet seg, kilder sprang og jeg skulle endelig gli inn på noe jeg ikke hadde visst om før.¹⁵⁶

Likevel blir heller ikke dette et fellesskap som er ekte eller mulig

Han kom ikke til å gå omkring og rope navnet mitt i et mørkt rom, han hadde ikke mistet seg selv i møtet med meg. Det var ingenting ved meg som ugyldiggjorde hans måte å være menneske på.¹⁵⁷

Liv føler lenge at Malin var hennes eneste sjanse, “den eneste kroppen som ledet inn i verden, inn til de andre.”¹⁵⁸

---

¹⁵¹ *ibid*, s. 176

¹⁵² Det bibelske utsagnet “Mitt rike er ikke av denne verden” koples her nettopp til verden, materien/kroppen.

¹⁵³ Kathy Acker (1947-1997), amerikansk forfatter, kjent for sine eksperimentelle romaner med volds- og overskridelsestematikk, se http://en.wikipedia.org/wiki/Kathy_Acker (08.05.11)

¹⁵⁴ *Tjuendedagen*, s. 189

¹⁵⁵ *ibid*, s. 191

¹⁵⁶ *ibid*, s. 201 (Linjer fra Olav H. Hauges dikt “Det er den draumen”)

¹⁵⁷ *ibid*, s. 202

Studietiden i Bergen avsluttes med to selvmordsforsøk med tre måneders mellomrom. “Du” opplever et av dem på nært hold. Hun reiser til utlandet og deretter til Oslo. Vi skal komme tilbake til disse selvmordsforsøkene i senere avsnitt. “Den gang jeg var en annen” i fortellerens bevissthet peker til studietiden i Bergen. I denne perioden oppstår det et fellesskap mellom Liv og “du” som gjør at “du” oppsøker henne i Oslo nesten 20 år senere.

Liv søker de umulige fellesskap. Det er tydelig at kroppen for henne er det store mysterium, det andre riket, der ekte fellesskap finner sted. Hun kan ikke kommunisere på en alminnelig måte med andre, hun både forakter og lengter etter dem. Hun finner tidvis styrke i musikken, i litteraturen, i å skrive – og det hun ønsker seg er et stort lys eller et stort mørke. Ikke noe halvveis. Aller helst vil hun dø, siden denne verden ikke kan gi henne det hun begjærer, å miste seg selv i møte med en annen gjennom det erotiske, og hun peker mot kjønnsorganet som det eneste stedet hun er helt åpen for verden.

3.4.2. 2. person: “Du”

På lang avstand så livet ditt ut som om du hadde oppfylt en optimistisk studieveileders plan: fra god eksamen til god byråkratjobb, deretter karriere i et modernisert statsbyråkrati. Og så møtte du henne.¹⁵⁹

“Du”s karaktertrekk, tanker og handlinger er sett fra en åpent usikker fortellers synsvinkel. Ja, kanskje er hele eller deler av denne personen bare en projisering av det som forgår i fortellersubjektets kreative sinn.

Som leser vil man gjerne ta en romanfigur på alvor, beskrive og kritisere ham slik han framtrer, men i dette tilfellet har vi å gjøre med en forteller som åpent avslører at hun fortolker personer og hendelser i det univers hun er en del av. Slik er det, åpent eller skjult, i alle jegromaner, og presentasjonen av “du” (og alle de andre karakterene) må sees med tanke på “jeg”s utsyn til verden.

“Du” er ikke et ulykkelig menneske. Han treffer Liv første gang i Bergen 1985, der de begge hører på introduksjonsforedraget til grunnfag i sosiologi. Liv liker ham ikke i utgangspunktet. Hun beskriver ham som rufsete: “ubarbert, skjeggveksten din virket så myk og flekkete, og på halsen var den som gult og vissent gress,”¹⁶⁰ men han overrasker henne ved å henvende seg bramfritt og begeistret til henne om foredragets fortrefelighet. “Herfra skal vi forandre alt!” Liv skjønner ikke hva han mener, men det hørtes ut som “en intim betroelse eller et politisk

---

¹⁵⁸ ibid, s. 202

¹⁵⁹ ibid, s. 24

¹⁶⁰ ibid, s. 20

statement.”¹⁶¹ Det understreker at forandringen for henne knyttes både til endringer i det personlige og til samfunnsomveltninger. “Du” er en mann med drømmer om hva kunnskap kan utrette, en mann som ser andre (Liv føler det i hvert fall sånn). Han har mange venner, han omgås mennesker naturlig, har en språklig selvtilitt og mange studiner er forelsket i ham. Han er “tydelig”, “urolig”, “entusiastisk” og “kritisk”¹⁶² Han er glødende opptatt av sosiologien, selv om han uttaler at

det verste, men kanskje også det beste med sosiologien var at den beskriver nøyaktig hvordan verden lukker seg, hvordan alle forsøk på å finne utveier fra det som virker selvsagt og gitt, blir stengt i samme øyeblikk som de blir beskrevet og navngitt.¹⁶³

Liv forstår ikke hvordan han holder ut i dette fagmiljøet, men innser samtidig at hun på sin side trodde litteraturen skulle bli *hennes* redning.

Han avslutter studiene med en hovedoppgave som mange ser på som kreativ og utradisjonell, og ender opp med jobb i et eller annet departement, av Liv beskrevet som å gå “i dekning langt inne i samfunnets mest diskrete maskineri.”¹⁶⁴

I motsetning til Liv, virker dette som et individ som ikke er seg synderlig bevisst sin diskontinuerlige eksistens, for å bruke Batailles ord på de menneskelige vilkår. Riktignok kommenterer han hvordan sosiologien stenger fluktmulighetene fra det som er gitt ved å beskrive dem, men det framstår ikke som noe annet enn en teoretisk beklagelse.

Likevel er det noe som ligger og gjærer. Noen år senere, i Oslo, som gift tobarnsfar, løper han i gatene og tenker over måter å holde det gående på, “måter å finne utveier på for å ikke gå til grunne i sitt eget indre.”¹⁶⁵ Livet gir ikke retning og mening lenger, slik Liv tolker det, før “du” møter “hun”.

Møtet skjer i en barnehage der deres respektive barn går, og de trekkes mot hverandre på en måte som repeterende beskrives som “blindt”. “Du” har prøvd å forklare for Liv hvor skjellsettende dette møtet er:

Mest av alt forsøkte du å finne en forklaring som ikke hadde med personlighet eller bakgrunn eller kjønn eller biologi eller ansiktstrekk eller seksualitet eller økonomi å gjøre. Altså en forklaring som ikke

---

¹⁶¹ *ibid*, s. 21

¹⁶² *ibid*, s. 21

¹⁶³ *ibid*, s. 22

¹⁶⁴ *ibid*, s. 23

¹⁶⁵ *ibid*, s. 32

forklarer, som verken konkluderer eller avslutter. En forklaring som åpner, ville du sagt, for det var jo sånn du tenkte.¹⁶⁶

Det er lett å se sitatet i sammenheng med hva “du” uttaler om sosiologien tidligere. Forelskelsen er en opplevelse og et felt utenfor det navngitte. En erfaring uten et språk. Er den også en “utvei”? Forelskelsen forstås som en samtale, en bevegelse som ikke lar seg avslutte.¹⁶⁷

“Du” og “hun” etablerer seg sammen, det er ingen beskrivelser av de voksesmerter brutte forhold påfører både voksne og barn som er involvert. Det handler bare om “dere to”, som et av underkapitlene heter. Alt er godt, årene går, men en ny uro oppstår.

“Du” ser på “hun” om natten. Han elsker henne og nyter henne og tenker at han ikke lever uten henne. Han reflekterer over det genuine ved henne, om han kunne kjent henne igjen i en mengde døde, i en massegrav, og kopler dermed gleden ved henne opp mot død og forsvinning.¹⁶⁸ Kanskje kan det beskrives som en luksuriøs kjedsomhetstilstand, men det går også an å se på begjæret som en evig overskridende bevegelse, en evig revolusjon. Postpunkgruppen Joy Divisions legendariske sang “Love will tear us apart again“ gir navn til kapittelet. “Du” og “hun” begynner å reflektere over sitt eget hell, at de fant hverandre og ingen andre. Dette leder til tanker om hva som kunne skjedd hvis de møtte andre, og til forestillinger om å observere hverandre i erotiske situasjoner utenfor parforholdet.

“Du” opplever en sterk følelse av sjalusi, smerte, redsel og sinne en kveld “hun” danser med en gammel klassekamerat.¹⁶⁹ Denne koplingen mellom begjær og smerte blir sittende i ham og vokser til en uro som de ofte snakker om når de er sammen. Hvordan ville det vært å se den andre i en hengivelse til et annet menneske?

En dag kommer “hun” hjem etter et motivasjonsseminar i forhold til “visjonsinnfrielse” i bedriften hun jobber i. Der har konsulenten gjort et sterkt inntrykk på henne. Han har snakket om å utløse energi i organisasjonen og bedt deltakerne gjøre fysiske øvelser. På et tidspunkt holder konsulenten henne, og hun lar seg falle inn i kroppen hans, og begynner å gråte.¹⁷⁰ Dessuten kjenner hun det i kjønnsorganet.

---

¹⁶⁶ ibid, s. 34

¹⁶⁷ ibid

¹⁶⁸ ibid, s. 35-36

¹⁶⁹ ibid, s. 42

¹⁷⁰ ibid, s. 49 - 52

“Du” og “hun” spøker om det over middagsbordet hjemme, at alle bedriftskonsulenter nå snakker om å utløse energi, men at de egentlig bare formidler budskapet om å jobbe mer. Likevel blir hendelsen skjebnesvanger for forholdet deres.

Vi har sett at “du” i utgangspunktet beskrives som et velfungerende samfunnsmedlem, tilpasningsdyktig og ambisiøs i en helt annen grad enn Liv. Likevel bærer han på en diffus uro, slik Liv tolker ham. Dette kommer særlig fram etter at han er etablert i arbeidslivet, men slår sterkt ut i møtet med “hun”. Forelskelsen i henne representerer noe helt annerledes, som kontrasteres i den klare fornuft og begrepsanvendelse han har opplevd gjennom sosiologien. Det er en annen samtale. Det er liv og død. Vi ser også at forelskelsen går over i et etablert forhold, at alt er godt, men at noe (begjæret?) blir en bevegelse som ikke lar seg stoppe.

3.4.3. 3. person: “Hun”

På jobben sin var hun samvittighetsfull, lettskremt, seriøs og litt plaget (...) Kanskje hun tilpasset seg, og dermed realiserte seg selv i dobbelt forstand: solgte seg billig og solgte seg dyrt, sørget for å se seg selv bli virkelig innenfor rammer hun ikke kunne gjøre noe med.¹⁷¹

Liv møter ikke “hun” før etter “du” er død, og i enda tydeligere grad blir skildringen av henne et produkt av fortellerens forestillende evner.

Liv tenker seg at “hun” også var til stede på åpningsforelesningen om menneskesyn og innlevelse i sosiologi høsten 1985. “Hun” velger bort faget fordi det er en “blindvei, en *återvändsgränd*”¹⁷² og begynner i stedet på massekommunikasjon. Kanskje hun ville lære seg å mestre “kulturuttrykkenes grammatikk, gjennomskue dramaturgien, ikke la seg så lett forlede til ukritisk mediekonsum,”¹⁷³ tenker fortelleren.

“Hun” beskrives som løsrevet fra sin slekt og bakgrunn, og som uinteressert i sosiologiforeleseren som vil sette den forrige generasjonens kvinner og deres livsløp inn i en politisk sammenheng. “Hun” er i front, vil se framover, ikke bakover, tenker at hun kan heve seg over og ikke la seg lure av sin egen tid.¹⁷⁴

Hun gifter seg og får barn, er tilpasningsdyktig og endrer seg på samme måte som alle andre i overgangen fra studenttilværelse til yrkesliv. “Hun kan ha tenkt om seg selv at hun fant seg til rette i verden, at hun behersket uttrykkene i den og samtidig var i stand til å glede seg over

---

¹⁷¹ ibid, s. 44-45

¹⁷² ibid, s. 25

¹⁷³ ibid, s. 26

¹⁷⁴ ibid, s. 25-28

dem.”¹⁷⁵ Derfor leser hun kulørte ukeblader når studietiden er ferdig og kan kle seg som modell i god tro om at hun har kontroll på den kommersielle kulturen og på samfunnets kvinnebilder på en subversiv mestrende måte. Hun ender etter hvert opp som kommunikasjonsdirektør, med god lønn og litt dårlig nattesøvn.

Murrer det en uro over den diskontinuerlige tilværelsen i denne kvinnen? Vi får ikke vite hvorfor hun ikke blir i sitt første ekteskap annet enn at møtet med “du” i barnehagen også blir avgjørende for henne. Vi ser henne stort sett utenfra. Hennes rolle som mor er helt uvedkommende for fortelleren, og forholdet til barna nevnes ikke. Fortelleren virker litt uinteressert i henne, bortsett fra som representant for unge kvinner på tampen av 1900-tallet. Et sted glir Livs skildring av “hun” over i noe vi forstår er blandet med egne opplevelser, og fortelleren stanser seg selv.¹⁷⁶

“Hun” liker at “du” forteller om sine tidligere erotiske opplevelser, ikke fordi hun blir sjalu eller er redd for hemmeligheter, men fordi hun er nysgjerrig, gjetter fortelleren.¹⁷⁷ Det eneste hun frykter er at “du” skal bli borte: “Du kan også få gjøre hva du vil. Bare du ikke blir borte for meg. Bare du ikke dør.”¹⁷⁸ Bare ikke døden. Hun er åpen og bramfri, på jobben og hjemme. Hun setter ingen grenser og vil være tilgjengelig så mye som mulig, tar med seg jobben hjem uten å føle seg som en slave fordi

(...) hun hadde bestemt seg for å tro på klisjeen om at det er mulig å realisere seg selv. Hun ville gjøre seg virkelig, omskape muligheter til realitet, transformere forhåpninger til hendelser.¹⁷⁹

Hun betraktet verden som om den bekreftet noe hun var glad for å se, men også hadde ventet seg mer av. Mild undring, eller en bekræftende gjenkjennelse.¹⁸⁰

Vi har fått et inntrykk av en kvinne som har utdannet seg til å gjennomskue framfor å leve seg inn, og som tror hun har avslørt alle kodene og kan glede seg over dem. “Du” baserer sin eksistens på denne kvinnen. Han tror hun alltid vil være i stand til å ta vare på seg selv og ham. Hun har ingen opplevelse av å ha havnet på feil klode eller en lengsel utover det som er.

---

¹⁷⁵ *ibid.*, s. 30

¹⁷⁶ *ibid.*, s. 29

¹⁷⁷ *ibid.*, s. 39

¹⁷⁸ *ibid.*, s. 75

¹⁷⁹ *ibid.*, s. 45

¹⁸⁰ *ibid.*, s. 37

3.4.4. 3. person: “Han”

Ja? At han for eksempel vokste opp med en følelse av fallhøyde, av risiko, onde anelser. Og dermed ble han kanskje en som ikke ville gi seg, en som kjempet mot en redsel som han selv ikke visste hva handlet om.¹⁸¹

Her har vi organisasjonskonsulenten. Det er han som får “hun” til å falle, til å gråte, til å kjenne det helt ned i kjønnsorganene når han legger ut om “energiutladning i bedriften” og skal motivere de ansatte til “visjonsinnfrielse”. Han beskrives som en flink gutt som har bestemt seg for å være omgjengelig, kanskje fordi han kjemper mot den diffuse redselen. Hva redselen bunner i er ikke uttalt. Det kan være en ikke erkjent homofili¹⁸² eller generelt fornemmelsen av de mørke dybder mennesket besitter, i følge Bataille.

Han får etter hvert kunnskap og erfaring fra ulike områder (teater, språk, bedriftsøkonomi, psykologi, meditasjon, barista, treningsinstruktør), men vet ikke hva han skal benytte den til. Det er en viss retningsløshet i livet hans, men han er god til å se andre, lytte til dem, motivere dem til endringer. Dette skaper et økonomisk utkomme for ham: “Alt han tidligere hadde avbrutt eller mislyktes med, gikk opp i en høyere enhet, alt han hadde prøvd på pekte frem mot den han nå var blitt.”¹⁸³ Evnen til innlevelse, til å se andre, ta på andre og ta vare på dem gjør ham egnet til å lede folk inn i prosesser. Han blir organisasjonskonsulent. Når han beskriver seg selv metaforisk for andre peker han på at fjellklatring, og eventuelt seiling sier noe om ham “på grunn av smidigheten, evnen til hurtig å bytte side, huke seg ned, innrette seg etter omstendighetene.”¹⁸⁴

Når fortelleren skal begrunne hans inntreden i trekantforholdet kopler hun han opp mot den nye intimiteten i arbeidslivet, der alle går rundt og smiler varmt til hverandre og hilser kjærlig i korridorene, samtidig som om hun undrer på om han rett og slett bare er singel og kåt og tar til seg av det han kan få. “Glatt” er kanskje en betegnelse på ham, og understøttes av en scene der “du” observerer ham på baderommet der han med stor konsentrasjon barberer underlivet for å bli - ja nettopp - helt glatt.¹⁸⁵ Han vurderes som “litt selvforelsket”, “rørt av sin egen uttrykksfullhet.”¹⁸⁶

---

¹⁸¹ *ibid*, s. 107-108

¹⁸² *ibid*, s. 107, se avsnitt om å hoppe strikk med jentene.

¹⁸³ *ibid*, s. 109

¹⁸⁴ *ibid*

¹⁸⁵ *ibid*

¹⁸⁶ *ibid*, s. 107

Som “hun” er også “han” fjernere fra fortellerens interesse enn “du”. Han har en sentral rolle i historien om trekantforholdet, men blir mer en representant for holdninger i det moderne arbeidslivet enn et helt menneske. Det er interessant at han er litt yngre enn “du” og “hun” og kanskje representerer en ny generasjon der uklar selvutvikling står mer sentralt enn troen på at enkelte fag kan formulere og besvare tilværelsens gåte og gi føde for omveltninger. (Her tenker jeg på den entusiasme “du” lenge har for sosiologien.)

“Han” har seksuelle opplevelser med ekteparet som sikkert setter spor i ham, men romanen gir få indikasjoner på hans beveggrunner til å involvere seg med dem og sier lite om hva erfaringen gjør med ham. På mange måter blir “han” mer en representant for et byråkrati som har tatt i bruk intimitetens språk for å skape mer lønnsomhet i bedriften. Han blir en parodi på Batailles tro på det grenseoverskridende i energiutløsningen, og representerer en forurensning av de to sfærene, arbeidet og volden. Dette skal vi se nærmere på senere i avhandlingen.

3.4.5. Oppsummering sentrale personer

Dette har vært en kort presentasjon av de viktigste aktørene i *Tjuendedagen* og et forsøk på å finne ut om de aner denne hjemlengsel og uro over egen natur som Bataille mener vi alle besitter. En slik hjemlengsel til det kontinuerlige er i følge ham utgangspunktet for overskridelsen.

Det finnes et lite galleri av bipersoner (med navn) som jeg skal komme tilbake til i avsnittet om arbeidets og voldens verden.

Først og fremst understreker bruken av pronomen framfor egennavn noe upersonlig, men samtidig noe allmenmenneskelig. Sitatet som åpner romanen, “For such as I am all true lovers are”, indikerer nettopp det felles menneskelige, altså noe som ikke er spesielt knyttet til Evas eller Petters særegne opplevelser. At de ikke har navn kan også knyttes til erfaringen i overskridelsen, noe jeg kommer tilbake til senere. Likevel kalles de “personlige pronomen”, og i den forstand sier to av dem for eksempel noe om kjønn. Jeg tror en annen innfallsvinkel til romanen enn min ville fokusert på dette aspektet, for det er lett å se at “hun” mer enn enkeltindivid kan knyttes til en kvinnetype mot slutten av 1900-tallet som forsøker å definere seg selv mellom tradisjonell feminisme og troen på at man nå kan beherske og drive gjøn med gamle og utdaterte kvinnebilder.

Samtidig ser vi her to pronomen som *ikke* har tilknytning til kjønn. Den nære forbindelsen mellom “jeg” og “du” spiller både på forteller/leser og forholdet mellom de to i romanen. Det

blir tydelig at disse har en felles underliggende uro og lengsel i forhold til den verden de lever i. “Jeg” har alltid følt seg isolert (og samtidig grenseløs), “du” opplever plutselig noe språkløst og ubegrenset som oppstår i forelskelsen.

3.5. Forholdet mellom arbeidets og voldens verden.

Batailles dualistiske verdensbilde opererer med motsetningene mellom arbeidets verden og voldens verden. Førstnevnte er vår menneskelige tilværelse, slik vi har organisert den via fornuften som en beskyttelse mot det vi opplever som voldelige impulser i oss selv og i naturen. Et annet begrep for den er det homogene, og innbefatter alt vi har klart å kategorisere til å gi mening, nytte og framskritt. Det er noe som må utestenges fra denne sfæren, fordi det er voldelig, unyttig, språkløst og undergravende. Galskap, død, pervertert erotikk, poesi er skumle felt, i følge Bataille, og faller inn under det han kaller det heterogene, den fordømte del. De er symptomer på en drift i oss som er villig til å satse alt oppbyggelig for å få et glimt av kontinuiteten. Denne driften er selvdestruerende i forhold til det menneskelige, men samtidig en hyllest til livet. Det moderne samfunnet prøver i utstrakt grad å sette også disse elementene på skjema, gjøre dem forståelige i sitt hegelianske prosjekt. For Bataille kan dette aldri lykkes, for det vil ved selvbevissthetens fullendelse til slutt alltid være to verdener, en der vi lever og en der vi dør. Døden er en grense vi aldri kan inkorporere. Og bak meningens fullendelse står ikke-mening. Samfunn og enkeltindivid må erfare og vedkjenne seg dette. Døden er kontinuiteten, det eneste vi har felles som diskontinuerlige vesener, og den kan bare erkjennes gjennom en indre erfaring i en overskridende bevegelse. Erotismen, i sin nære tilknytning til døden, inneholder en slik erfaring. Poesien er en annen kanal.

Den verden romanpersonene beveger seg innenfor er selvfølgelig den homogene, men det er to felt jeg vil trekke fram som spesifikt problematiserer den og sier noe om dens begrensninger for noen av personene: sosiologien og innføringen av den nye organisasjonsmodellen i arbeidslivet.

Det er ikke tilfeldig at tre av personene møtes på et innledningsforedrag om sosiologi. For “du” representerer dette faget en mulighet til forandring knyttet både til det personlige og til samfunnsutviklingen. Sitatet fra kapittel 1 understreker kanskje også evnen vitenskapen og det rasjonelle språket har til å lukke angsten og det heterogene ute:

(...) det beste ved sosiologien var at den beskriver nøyaktig hvordan verden lukker seg, hvordan alle forsøk på å finne utveier fra det som virker selvsagt og gitt, blir stengt i samme øyeblikk som de blir beskrevet og navngitt.¹⁸⁷

Vi ser også at forelskelsen i “hun” (og senere den overskridende erfaringen i trekantforholdet) blir en hendelse han ikke finner ord for innenfor det “homogene” språket.

Liv prøver også å finne “en utvei” ved å studere sosiologi. Det lykkes ikke helt med grunnfaget, men mellomfagsoppgaven dukker hun helt ned i. Hun oppdager en tysk sosialpsykolog ved navn Thomas Ziehe som er opptatt av unge menneskers alt for store ansvar i forhold til sin egen personlighetsutvikling i det senmoderne. Liv fester seg ved det Ziehe sier om den abnorme form for innlevelse som oppstår i individer som tror de kan forme seg selv til alt. Hun føler at det handler om henne, og skriver tjue intense sider om temaet. “Du” reagerer på følgende måte da han får se oppgaven.: “Det er bra. Det er faktisk veldig fint, synes du ikke det selv også? Men det er jo ikke sosiologi, akkurat.”¹⁸⁸ Han kritiserer oppgaven for manglende empiri og null sosiologisk forståelse. Han mener hun i det minste bør knytte den an til etablerte sosiologiske begreper, og for eksempel til uenigheten mellom Habermas og Lyotard når det gjelder hvorvidt man kan oversette subjektive erfaringer til kollektive kategorier. Livs oppgave er tydeligvis en subjektiv erfaring i et poetisk språk som ikke knytter an til noen teori, og kanskje heller ikke er forståelig innenfor vanlig kommunikasjon.

Oppgaven blir også vist til litteraturstudenten som Liv kaller Jonas, en av de vakre venninnene til “du”. Jonas synes teksten er sterk:

-Så bra det er

Og du sa

-Synes du det?

Og hun sa

-Jeg skulle nesten ønske jeg ikke hadde lest det.

Og du sa

-Det er jeg faktisk enig i.

Og hun sa

-Alt annet ble så meningsløst.

---

¹⁸⁷ ibid, s. 22

¹⁸⁸ ibid, s. 210

Og du sa

-Ja, alt annet ble bare et stort mørke, ikke sant?¹⁸⁹

Men sosiologi er det ikke. Nesten litt skummelt, etter Jonas mening. Noe man ikke burde ha lest, noe man burde glemme så fort som mulig. “Det var vel mer et slags dikt.”¹⁹⁰

For Liv blir ikke sosiologien noen utvei fra sitt eget selv. Det hun fascineres av der er emner som har en nær tilknytning til hennes egen fortvilede isolasjon. Men sin egen tolkning klarer hun ikke å oversette til et språk noen forstår.

Sosiologien framstår altså i romanen som noe “du” har trodd på, men som kommer til kort i å fange erfaringen av det helt andre i et språk. Liv er den som står mest i opposisjon til den i hele sin væren, mens “du” innser alle forklaringsmodeller som ufullstendige etter forelskelsen i “hun” og de overskridende opplevelser gjennom det erotiske.

Det er mange referanser til arbeidslivet i romanen. “Du” jobber i det som er beskrevet som den nye, sexy staten¹⁹¹, “hun” i et globalt teleselskap. “Han” er organisasjonskonsulenten som får fart på dem begge. Mange av bipersonene i romanen er kolleger av “du” og “hun”. Det er i denne verden mening og produksjon skapes. Typene beskrives som relativt angstbiterske og villige til å strekke seg langt i forhold til arbeidets krav. Det er ikke det at de føler seg som slaver eller fremmedgjorte. Nei da, alt er lagt til rette for at alle parter skal realisere sitt fulle potensiale på jobben.

Og hvis jeg, eller en som jeg, påpekte den doble betydningen av ordet realisere – at det å realisere noe, for eksempel seg selv, også betyr å selge seg til nedsatt pris, gjøre seg selv om til penger – hva ville hun sagt til det?¹⁹²

Problemet er bare at denne realiseringen skal skape større effektivitet, større produksjon og utbytte i bedriften. I arbeidets verden er fremdeles mennesket en ting med produksjonsmål for øyet, selv om det er mer subtilt utført enn tidligere i historien. Et nytt språk, en ny intimitet i denne arbeidets klare sfære får mennesket til å yte mer. Man hilser varmt og kjærlig på hverandre i korridorene, man går på kurs for å få hjelp til visjonsinnfrielse i organisasjonen og lederkurs for å lære om hvordan kroppen responderer i den hensikt å øke produktiviteten. Det er en økonomisk realisering av menneskelig potensiale. Det er gatherings, kick-offs, events og selvutvikling, og formålet er at det offentlige skal begynne å forstå seg selv “som bedrifter

---

¹⁸⁹ ibid, s. 213

¹⁹⁰ ibid, s. 216

¹⁹¹ ibid, s. 117

¹⁹² ibid, s. 45

med markedsfølsomhet, behov for cash-flow, krav til inntjening.”¹⁹³ Det er det samme språket som råder både i det offentlige og det private.

Flere av de ansatte blir karakterisert av fortelleren. Elin Holm, mellomleder, prøver å holde en kontrollert fasade, men hisser seg stadig opp på uforståelige måter som gir henne komiske rykninger:

Å, evige rykkvise sammentrekninger i de hovne øyeeplene hos dem, hos oss, hos alle som alltid må se etter en utvei, en dør ut av verden.¹⁹⁴

Jens Riis, som ikke aner hva jobben hans går ut, på, som er livredd for å lede andre som leder seg så godt selv, blir nervøs av alt pratet og er helt avhengig av bikkjene sine:

(...)avhengig av at de kom ramlende som et ras av levende blodfylte poter og magre bryst og haler (...) han trengte å kunne legge hånda på en mager bikkjeskalle, varm, nervøs, årvåken, i bevegelse, og alltid *henvendt* (...) ¹⁹⁵

Liv vil gjerne si mer om hva hundene uttrykker som en trøst og også som et symbol på de skiftende eksistensformene i naturen.

Sitt med en hunds pote i hånden og kjenn hvordan verden velter seg på, hvordan alt liv pumpes hardt og fort gjennom død materie, hvordan det som lever skifter form og plassering og retning i kjøttets og vannets og den svarte sølas hierarki.¹⁹⁶

Det er en nærhet til voldsomheten i naturen her, noe grunnleggende, som svarer til Batailles beskrivelser av det som rammer mennesket ved å observere den evige vekslingen mellom liv og død, formenes overganger i “den svarte sølas hierarki”. Fortelleren ser også for seg bakteriefloraen som yngler i jakker og bukser og skjørt i arbeidets verden:

Tenk på det ynglende organiske livet inne i fibrene på et tykt tweedskjørt, hvordan det spraker av liv der, som i et uregulert marked.¹⁹⁷

Noe beveger seg under den profesjonelle overflaten. Det er skittent, knyttet til det dyriske, og det er lengsel etter en utvei.

“Du” hadde søkt seg til departementet fordi han trodde på en sterkere politisk styring med fordelingen av byrder og goder og ville være med på alt dette som skulle ivareta alle.¹⁹⁸ Men

---

¹⁹³ *ibid.*, s. 49

¹⁹⁴ *ibid.*, s. 62

¹⁹⁵ *ibid.*, s. 63

¹⁹⁶ *ibid.*, s. 64

¹⁹⁷ *ibid.*, s. 60

jobben blir en skuffelse. Det er en stat i forvandling, og New Public Management med sin overgang til private løsninger, sitt intime og brukervennlige språk, skaper slett ikke et mer inderlig forhold mellom mennesker eller mer rettferdig fordeling. Språket tildekker og forkludrer, intimiteten er ikke ekte.

Jobbene er uklare, stillingsbetegnelsene er ulne, hva er det man egentlig driver med og sier, og hva betyr det egentlig at man skal spre verdier *utover* i organisasjonen i stedet for *nedover*? Å motvirke hierarkier og skjulte maktstrukturer - eller tilsløre dem? Slik går diskusjonen mellom “du” og en seniorrådgiver i lunsjpausen.¹⁹⁹ I heisen opp til kontoret ser “du” mismodig på de uendelige speilinger av seg selv i heisens fire vegger:

Du så ned i gulvet og tenkte på Max Webers berømte nervøsitet, den som gjorde det så vanskelig for ham å ferdes i verden, og som kanskje også førte ham til sosiologien (...) Du tenkte på enorme trekroners bevegelige mørke.²⁰⁰

Ja, kanskje også berømte sosiologiguruer flyktet inn vitenskapens parnass for å stenge angsten for verden og det heterogene ute? “Du” er nok i ferd med å tvile på om sosiologien er et sikkert fluktsted, og er skuffet over det forvirrende intime språket og kapitalismens inntog i det offentlige.

Du med din sterke tro på det som var offentlig, det som handlet om alle, du med din tro på Habermas, og på det å oversette erfaringer fra ett nivå og oppover, eller utover, eller hva det nå var, du holdt dine egne mest omstyrtende erfaringer for deg selv.²⁰¹

“Jeg” arbeider i motsetning til de andre romanfigurene “på gølv”, som assistent blant de små menneskene i en barnehage. Hun jobbet tidvis med det som student i Bergen, men i 2005 har dette blitt hennes faste arbeidsplass etter at hun har bosatt seg i Oslo. Det er hva hun kaller en “livgivende”²⁰² jobb, men også i barnas verden prøver det homogene å sette rammene, med klare læringsoppdrag og pedagogiske samlingsstunder. Det er krav om strategi og begrunnelser for alt man driver med. Liv må vikariere som avdelingsleder, men er ikke god på ledelse eller noe av det som forventes. Barna beskrives som fulle av seg selv og motstridende og mange følelser, de bakser og skriker og Liv synes hun er ganske flink til å trøste og holde og vise foreldrene at det går an “å la seg elske også av en kropp som vrir seg og spreller når

---

¹⁹⁸ *ibid*, s. 118

¹⁹⁹ *ibid*, s. 78

²⁰⁰ *ibid*, s. 80

²⁰¹ *ibid*, s. 270

²⁰² *ibid*, s. 289

du prøver å løfte den opp.”²⁰³ Hun får kritikk for manglende samlingsstunder og for at hun henger opp bilder fulle av barnas ukontrollerte energiutladning framfor noen bedre pedagogisk begrunnede kunstverk. Liv prøver å forsvare verdien av

(...) det som kommer til syne gjennom fargene og bevegelsene og energien det blir tegnet med, ja, og om gjennomskinneligheten i det som blir kludret hardt og fort ned på et ark som det nesten blir slitt hull på av håndens kraft.²⁰⁴

Barnas verden blir her identifisert som et heterogent felt, som riktignok forsøkes regulert av homogene krefter. Merk at “du” og “hun” også treffer hverandre og forelsker seg i barnehagen, en type fristed utenfor den målstyrte virkeligheten.

Som en oppsummering må det sies at romanen framstiller en opplevelse av at vitenskapen (her sosiologien), som skal gjøre tilværelsen forståelig for oss, kommer til kort i beskrivelsen av enkelte sider ved det menneskelige. Den viser også fram en type kontrollsamfunn som på en snedig måte bedøver folks uro og vage ønske om forandring ved å gi dem substitutter i form av et nytt språk, en ny tanke om hva arbeidslivet skal innebære. Det lanseres visjoner og snakkes om energiutladninger som ikke fører noen steder. Romanen problematiserer et utmattende og invaderende arbeidsliv både for hovedpersonene og for mange av bifigurene.

Det heterogene feltet, voldens verden, ifølge Bataille, anes via metaforen “et slags uregulert marked” av bakterier, og koples til det skitne, dyriske, den uoversettelige poesien, forelskelse, barnas energifylte verden som ikke er moralsk eller forståelig, men full av kraft. Det oppleves også i den sentrale erotiske overskridelsen som jeg kommer tilbake til i neste avsnitt.

Et av Batailles poenger er at det nettopp er de heterogene kreftene i oss som viser vår sanne menneskelighet.

“Hun” beskrives likevel som “ren”, en som går med tøy som er lett å skylle opp, og knyttes flere steder i romanen til vask av tøy. Har hun slik sett ikke kontakt med de underliggende dyriske, skitne og heterogene kreftene? Eller ønsker hun å vaske dem bort?

---

²⁰³ *ibid*, s. 290

²⁰⁴ *ibid*, s. 292

3.6. Livs dødslengsel – tjuendedagen

Jeg hadde bestemt meg for å dø, og nå var det ikke noe å vente på lenger.²⁰⁵

Det er fortelleren som setter merkelappen “tjuendedagen” på opplevelsen av overskridelse for “du”. Tyve dagers festival er mer enn nok, det har Livs mor sagt til henne. Moren foraktet naboene som ikke klarte å begrense seg og lot julepynten henge til sommervarmen inntraff. Det vitnet om en slapphet, et liv ute av kontroll.²⁰⁶ Liv bestemmer seg som student i Bergen for å dø den 13. januar, tjuendedagen. Trettendedagen var i følge tradisjonen den egentlige slutten på festen, både overskridelse og avvikling, mens tjuendedagen virkelig er “*last call* for livsfjerne drømmere som fortsatt håpet at noe annet skulle åpenbare seg midt inne i dagenes tverre mørke.”²⁰⁷

Døden kaller på Liv. Hun handler nøkternt inn tau og grisekrok til formålet. På vei hjem for å henge seg, treffer hun sosiologiprofessoren som holdt åpningsforedraget på faget høsten 1985. Hun kjenner Liv igjen, spør henne hvordan hun har det og klapper henne på kinnet. På en eller annen måte føler Liv seg sett, og får et driv til å fortsette. Reddet midlertidig av sosiologien? Eller bare av et menneskes vennlige hånd og blikk?

Den neste gang Liv akutt ønsker å dø er tre måneder senere, etter at “du” og Jonas har dømt sosiologioppgaven hennes som uakademisk og nesten uforståelig. De sitter først sammen på pub og diskuterer litteraturteori. Liv henger seg på de to andre, selv om det er tydelig at det ligger sex i luften mellom “du” og den vakre Jonas. De ender på en fest der Liv forsyner seg grovt av pilleskapet hos verten, og blir reddet av “du” som lar henne overnatte hos seg. Om natten snakker han til henne om døden:

-Hvordan var det egentlig å dø?

-Jeg døde jo ikke.

-Nei, men det må vel ha lignet på å dø? Når du lå der og kjente at du ble borte? Hva lignet det på, var det som å overskride seg selv, som å bli formørket innvendig, som å bli gjennomtrengt av et mørke som er større enn alt annet? Det å dø er jo den største overskridelsen, tror ikke du også det?²⁰⁸

Men Liv har ikke noe svar. Hun vet aldri noen ting. Hun er en med ikke-viten, men hun lar seg gå i oppløsning med hvem som helst som gjør henne synlig. Hun ligger stille i sengen til

---

²⁰⁵ ibid, s. 202

²⁰⁶ ibid, s. 203

²⁰⁷ ibid, s. 204

²⁰⁸ ibid, s. 234

“du”, han sitter stille i stolen, og hun føler at hun går i oppløsning slik regnet faller i mørke trekroner. Neste dag går hun etter oppfordring fra “du” til lege, og får med seg en henvisning videre til psykolog. I brevet står det at pasienten er umoden, selvopptatt og sikkert ikke vil prøve å begå selvmord på nytt.

Liv forlater Bergen, Norge, notatbøkene, sitt gamle jeg og kommer ikke tilbake til landet før på slutten av 90-tallet med sin kvinnelige samboer. Hun har fått nærhet til en annen, men har ennå ikke kommet til syne med hele seg, har på et vis gått i dekning. Prosessen med å finne seg selv starter da hun treffer “du” igjen, og han stiger “rått og uformidlet opp i dagen fra det aller dypeste mørke”²⁰⁹ i henne.

“- Du lever”,²¹⁰ utbryter “du” forbauset når han ser henne, og har tydelig koplet henne til død, tilintetgjørelse. For ham blir hun en som har skjønt noe, erfart noe om ikke-viten. Nettopp derfor vil han prøve å formidle noe til henne om det som har skjedd mellom ham, kona og organisasjonskonsulenten i de tjue dagene. Han har ikke ord for det annet enn “omstyrtende”.²¹¹ Liv tenker i sitt stille sinn på begrepet *tjuendedagen*. Og dermed koples tilintetgjørelse, erotikk og overskridelse sammen. Trekantforholdet er over når “du” kontakter Liv, men det har skjedd noe den tjuende dagen som han ikke helt vet hvordan han skal takle, og han og kona har det ikke helt godt. Bilder av de tre i svært intime situasjoner er spredd rundt på hele intranettet i konas bedrift.

Liv har ingen gode svar til “du”, men hun begynner å skrive, som en innlevelse i det som har skjedd “du”. Gjennom skrivingen vil hun gjøre seg selv synlig, slippe fri.

3.7. Overskridelse, vold og død

Og er det ikke derfor jeg skriver om deg, er det ikke dette jeg prøver å avdekke? Altså: overgangen, passasjen, selve utveien fra alt som er kjent? Punktet der du forsvant fra deg selv, der du for en gangs skyld slapp fri, der du endelig kunne slippe å forstå deg selv og alt omkring deg på en altfor konstruktivt forhåndsfortolket og avsluttende måte?²¹²

“Du” blir først forelsket i forelskelsen, så blir han forelsket i noe mørkere, og det blir uten grenser. Slik tolker Liv forholdet “du” har til “hun” etter at trekantforholdet er innledet.²¹³

---

²⁰⁹ *ibid*, s. 21

²¹⁰ *ibid*, s. 159

²¹¹ *ibid*, s. 251

²¹² *ibid*, s. 121

²¹³ *ibid*, s. 101

“Du”, “hun” og “han” opplever denne overskridelsen forskjellig, ut fra ulike forventninger, slik vi nå har fått presentert dem.

Romanen har mange skildringer av det fysiske forholdet. Vi får beskrevet at “hun” liker å bli åpnet og vist fram, at “du” liker å se på, at hun vil bli “tatt”, og bli skjøvet mot “du” som en gave. At det “du” har fått, vil han liksom dele ut, og gi bort.

Hvis det fortsatt heter det, at han *fikk*? Og at han *fikk* mens han *tok*? Og at hun *ga* mens hun *lot seg bli tatt*?²¹⁴

Det oppleves som en gaveutveksling innenfor et annet økonomisk system, en overskuddsøkonomi, og det er vondt og smertefullt og fullt av nytelse i en salig blanding. De roper ut hverandres navn, men fortelleren vil ikke nevne dem fordi hun tenker at det handlet om å komme ut av seg selv. At alt annet ble borte, alt som binder to mennesker sammen av hverdagslige ting, til og med kjærligheten. Fortelleren tenker at bare kroppene er igjen, og deres utveksling av kroppslige hendelser. Som om de var med i en “opphetet og overindividuell kroppslig økonomi.”²¹⁵ Derfor gjenstår bare den aller enkleste grammatikken for å betegne dem.

Du var kanskje forelsket i ham, og i henne, og dessuten i ham og henne, og i at dere delte noe så intimt og uforvarende som ingen av dere visste hva var. Eller du var forelsket i måten verden åpnet seg på.

Herfra skal vi forandre alt.²¹⁶

Igjen denne følelsen “du” opplevde tidlig i sosiologistudiene, at noe nytt og omveltende skal skje. Men” han” er ikke organisasjonskonsulent for ingenting. En natt oppstår en merkelig samtale mellom de tre midt i samleiet der ord fra motivasjonskurs og arbeidsplass blander seg med ordene for kroppslig nytelse. Et eksempel:

-Du. Du.

-Hallo.

-Hvis det finnes etiske problemer hos leverandørene. Hvis det ikke rettes på. Da ryker alt hun har, skjønner du? Uansett hvor. Ugardert. Hun er. Å, du, det er så *deilig* når du gjør det. Ikke slutt.

-Hva gjør du?

-Tall. Ta litt. Hardere der.²¹⁷

---

²¹⁴ *ibid*, s. 94

²¹⁵ *ibid*, s. 95

²¹⁶ *ibid*, s. 110

Det falske intimitetspråket fra den nye organisasjonsmodellen invaderer et veldig privat område, antyder at kapitalismen og tingliggjøringen av mennesker også dras inn i erotikken.

For øvrig er det kjærtegn og kroppsvæsker og rop; “Ja. Rop inn i noe som ikke kan rope selv, som om andres kropper var veien til verden.”²¹⁸ Og “du” vil ikke bare se på. Det skjer noe mellom “du” og “han” ganske fort. “Du” føler en trang til å legge seg på gulvet og ha konas elsker oppå seg. Legger seg på kne foran ham på kjøkkenet den første morgenen for å utføre oralsex, men det er tydelig at “han” ikke er helt bekvem med situasjonen. Han sier noe flåsete om at “du” er litt av en type, og ber ham reise seg. Det er “du” som litt forvirret vil videre.

Jeg tenkte meg at pulsen slo gjennom kroppen din, dirret i kjøttet ditt slik underjordiske rystelser vibrerer gjennom en solid og likevel porøs bygning.²¹⁹

En natt kommer det over “du”, “sterkt og uforvarende som et bondeopprør i en umoden stat”,²²⁰ et ønske om mer, og han nærmer seg “han” med et begjær om å bli tatt. Den andre responderer, og det er en voldelig opplevelse. “Du” blir bitt og slått, opplever kvalme og smerte, men ønsker seg det:

(...) du ville bli åpnet og flådd, ville bli tatt og bli gjort med, åpnet på den måten han kunne ta deg og åpne deg og flå deg og gjøre med deg. Og var det som om han sprengte deg innenfra, slik at øynene dine lukket seg, at munnen din åpnet seg? Og at hendene dine åpnet seg, og at det var som å dø?²²¹

Fortelleren tenker seg at “du” blir vist fram for henne i denne situasjonen. Og at “du” etterpå opplever erfaringen som en slags dåp inn til en annen kjønnsidentitet, noe “heterofleksibelt”. En frigjørende overskridelse der den individuelle eksistensen går i oppløsning. Som å dø. Som å kastes ut i kontinuiteten.

”Han” går i dusjen etterpå, ordknapp og muligens litt pinlig berørt. “Hun” uttaler at det har vært “fint” å observere. Fint? Et litt slapt ord for en som har bivånet et slags offer? En indikasjon på en sløvhet i forhold til erotismens alvor? Uken etter når “du” skal gi blod, klarer han ikke å fylle ut skjemaet under rubrikken “for menn”, der det spørres om han har hatt seksuell kontakt med andre menn. Er han ikke lenger mann? Er han redd for å tenke om seg selv i homofile kategorier? Har han opplevd noe som overskrider kjønn?²²²

---

²¹⁷ *ibid*, s. 111

²¹⁸ *ibid*, s. 113

²¹⁹ *ibid*, s. 110

²²⁰ *ibid*, s. 121

²²¹ *ibid*, s. 123

²²² *ibid*, s. 128

Hvordan man skal tolke dette er uklart, men “du” gir blod, det livgivende blodet, og blir paradoksalt nedkjørt av blod i store mengder et par uker senere. Det blodfylte livet sender ham i døden? Fortelleren ser ham for seg syklende nedover gaten, slik hun har sett ham i Bergen tyve år tidligere. Den gangen gledet det henne når han møtte henne på sykkel, slapp styret og løftet armene høyt over hodet mens han ropte navnet hennes høyt: “*Liv!* ropte du, som om navnet mitt var mye mer enn et navn.”²²³ Hun forestiller seg at det samme skjer den dagen “du” omkommer. Øyeblikket etter at han løfter armene og roper ut navnet hennes, blir han overkjørt av en bil fra blodbanken. Det er som en hyllest til Liv(et) like inn i døden, for å assosiere til Bataille. Vi husker fra sluttkapittelet i *Erotismen*:

Og skriket som dette individet, med forvrent munn, - til ingen nytte? – vil la løfte seg, er et enormt *halleluja*, fortapt i en endeløs stillhet²²⁴

Men fortelleren er åpen om at ulykkesskildringen er et produkt av hennes innlevende fantasi.

I en overskridelse kan man *oppleve* øyeblikk av kontinuitet, eller man kan bokstavelig talt ende opp permanent død. “Du” dør.

Før “du” dør er trekantforholdet avsluttet og bildene av de tre spredd over hele intranettet på arbeidsplassen til “hun”. De elskende tre tar nemlig bilder av hverandre, med selvutløser. Det er “han” som har med kamera. Når “du” ser på dem gjenkjenner han ikke seg selv og de to andre, ansiktet hennes ser pint ut, kroppene minner om de som blir funnet i massegraver. De er massakrerte, ugjenkjennelige, upersonlige. Det var som om “alt dere hadde gjort sammen var en appell til en høyere instans, et ønske om forvandling, eller om å bli borte, forsvinne i den kroppslige massen av verdens ødslige nakenhet.”²²⁵ Utladningen og overskridelsen koples til død og oppløsning av det individuelle, det er som om noe ser på dem med et blick utenfra, som om de også rettet en bønn til noe større. Siden glemmer de bildene, helt til den tjuende dagen.

Slik karakteriseres de tjue dagene:

De første sju var åndelig revolusjon og kroppslig ekstase. De neste sju innebar dannelsen av en ny stat, et rike av en annen verden, et ekteskap mellom tre. Så kom den femtende og den sekstende og den syttende dagen, da motsetningene begynte å vise seg, da kroppene trakk seg vekk fra hverandre i grå og

---

²²³ *ibid*, s. 181

²²⁴ *Erotismen*, s. 270

²²⁵ *Tjuendedagen*, s. 114

hjelpeløse minutter som ingen snakket om etterpå. Så kom den attende og nittende dagen, da verden åpnet seg igjen, for deg og for henne, uten at dere så noe til han.²²⁶

Det er beskrivelsen av noe som beveger seg over en grense, og deretter trekker seg tilbake. Slik vann midlertidig oversvømmer et landområde. Slik erotikken, i følge Bataille, ikke fører til dannelsen av en permanent ny tilstand, men til et øyeblikk av bevissthet om kontinuiteten. Slik festivalen på et tidspunkt må ta slutt.

Den tjuende dagen finner “hun” bilder av seg selv i e-posten, sendt fra en anonym adresse. Det er bilder tatt i det mange vil vurdere som en kompromitterende og avslørende situasjon. Avkledd, naken, i orgasmeøyeblikket – og sammen med to andre mennesker. Hun ser på seg selv, og begynner etter en stund å like ansiktet sitt i den uforbeholdne ekstasen. “Hun syntes det virket så menneskelig, så allment, så sant”²²⁷ “Å. Kjøtt. Kjøtt og mørke”,²²⁸ kommer det som et sukk fra fortelleren etter utsendelsen av neste e-post noen dager senere. Vi kan ane en gjenklang av Batailles ord om at det er i kjødets mørke vi kan kjenne oss selv som vi er.²²⁹

3.8. Etter overskridelsen - tjuendedagen

Sekunder da et grått og ubehjelpelig lys falt over kroppene.²³⁰

Fire dager tidligere har organisasjonskonsulenten avsluttet forholdet fordi han har fått seg en kjæreste. “Du” føler plutselig at denne mannen bare har tatt for seg, at han egentlig ser ned på ham selv og nå vil betegne trekanten som en skremmende og frivol anekdote for sin nye kjæreste.²³¹ At ingenting har vært omstyrtende for ham, bare en artig eksotisk lek. “Han” unngår kontakt med dem etterpå, og hevder han ikke har noe med publiseringen av bildene å gjøre.

Nye bilder legges ut i de påfølgende dagene. “Hun” er ganske god til å tenke at hun ikke skal være redd, at hun behersker situasjonen,²³² men hun blir et “lavtrykk” og et eksempel på dårlig informasjon de andre på jobben helst vil unngå. Hun blir kalt inn på teppet og spurt om hun ikke skal beklage seg, og om det er flere bilder av henne i omløp. Selv tenker hun at hun ikke har noe å beklage. Noen ser på henne som litt halvsyk. “Går det *bra* med deg?”²³³ Til

---

²²⁶ *ibid*, s. 130

²²⁷ *ibid*, s. 133

²²⁸ *ibid*, s. 148

²²⁹ *Erotismen*, s. 270

²³⁰ *Tjuendedagen*, s. 113

²³¹ *ibid*, s. 139

²³² *ibid*, s. 143

²³³ *ibid*, s. 153

slutt opplever hun at det er umulig å være på arbeidsplassen, og da hun står og rydder sakene sine på kontoret hører hun noen flørte ute i gangen. “Køb kød”,²³⁴ fnises det på kvasi- dansk ved kopimaskinen, og hun skulle ønske hun kunne ha det så enkelt. Spøke om kjødet til salgs, som en enkel vare. For henne har det blitt mørkt. Å, kjøtt. Kjøtt og mørke.

Det er organisasjonskonsulentens nye, unge kjæreste som har lagt ut bildene, “den ufordervede Anne Ka”, som er en kollega av “hun”. Anne Ka har funnet dem hjemme hos “han”, blitt opprørt og sjalu. “Du” oppsøker henne den siste dagen han lever for å spørre om hvorfor hun så seg nødt til å gjøre dette. Men møtet blir nedslående. Anne Ka sier at det sikkert var “deilig” for dem, for henne var det ille å se sin nye kjæreste i en slik situasjon. Hun måtte dele det med noen, med alle. Hun aner ikke hva “du” snakker om når han benevner trekantforholdet som *omstyrtende*.²³⁵ Uinteressert i annet enn sin egen “krenkelse” smiler hun bare litt hånlig til “du” og lurert på hva som egentlig er i veien med ham som holder på med denne typen seksuelle eksesser.

Det var for intimt, for invaderende. For privat, privatiserende, og uten kontakt med det du ville være i kontakt med. Du satt der på en stol på et fremmed kjøkken, og alt du hadde prøvd på må ha fortont seg som fjernt, som uforståelig, uoversettelig.²³⁶

Det finnes ikke noe språk “du” kan formidle omstyrtelsen til andre gjennom. De ufordervede har ingen anelse om hva som bor i kjødets mørke. Han forlater Anne Kas leilighet og sykler litt for fort nedover veien der han møter bilen fra blodbanken – og dør.

“Du” og “hun” har fått det vanskelig etter publiseringen av bildene og organisasjonskonsulentens avstandtaken. Hun snur seg taust mot veggen og ut mot de tunge trærne i hagen, han vender seg utover, oppsporer gamle kjente på internett, trenger et sted å betrakte seg selv fra. Hun vasker og stryker klærne som ligger igjen etter “han”. Vasker ut bakteriefloraen, det urene, heterogene? Eller savner han? “Du” observerer henne, denne voksne kvinnen som tar vare på seg selv:

Men hva betyr det å ta vare på seg selv? Og hva betyr det å bære seg selv, og hva betyr det å holde seg oppe? Og hva betyr det å være åpen uten å gå i oppløsning, uten å la seg blande opp med alt og alle? Og hva betyr det å ta vare på seg selv uten å skyve alt fra seg samtidig?²³⁷

---

²³⁴ *ibid*, s. 152

²³⁵ *ibid*, s. 273

²³⁶ *ibid*, s. 272

²³⁷ *ibid*, s. 267

Her filosoferes det rundt alt fortelleren selv sliter med: Å være et tydelig subjekt i verden, og samtidig ønske et fellesskap som overskrider dette. Hvordan unngå å gå helt i oppløsning?

“Du” søker på nettet for å finne mennesker fra sin fortid, og finner – Liv. De har to korte møter før hun leser dødsannonser i avisen. Han oppsøker Liv fordi hun ikke vet noe, fordi hun nesten har vært død. Hun har alltid tilhørt det uforståelige feltet, ja, nesten vært en fordømt rest i seg selv, i sin taushet, dødslengsel og den underlige poetiske aktiviteten. Kanskje hun som har vært så nær utslettelsen kan forstå? Er “du” bare en livsfjern drømmer? Eller er det noe med de andre aktørene og tidsånden som gjør at ingen andre enn “du” føler en omstyrtende erfaring i det som har skjedd?

Etter at “du” er død, oppsøker organisasjonskonsulenten konen. “Han” har avsluttet forholdet til Anne Ka, og tenker at han og “hun” kan ta opp den gamle tråden. Bare de to, det var jo så bra? Som om det var *henne* han primært hadde et forhold til. For “hun” blir dette uforståelig og uvedkommende. De var tre, det var denne erfaringen som utgjorde fellesskapet. Hun ønsker ingenting fra ham lenger.²³⁸

Erotisme, vold og død koples sammen i denne romanen. Det er grenseoverskridende erfaringer, et møte med det helt andre. Volden er for Bataille en nødvendig del av overskridelsen, fysisk konkret, men like mye et angrep på den etablerte identiteten, som midlertidig går i oppløsning. “Du” opplever helt klart noe som snur opp ned på hans forståelse av seg selv og andre. Samtidig opplever han også volden direkte, som fysisk smerte. Det er stunder av angst, avsky og kvalmende skrekk, også fordi han har delt kjæresten sin med en annen.²³⁹ Kroppene vises fram for hverandre, gis bort, “du” har en opplevelse av å bli flådd som knytter an til slakt, ofring og død.

”Du” dør, nesten metaforisk, preget av overskridelsen, av omgivelsenes totale ignorans av det overskridende/ hellige i opplevelsen og det det gjør med identiteten hans. “Hun” vasker klærne, ordner opp, prøver å beherske og å være på toppen av sine moderne erfaringer, og ser på det som hendte som relativt menneskelig og vakkert, kanskje “ren” som alltid i sitt innerste. “Han” synes hele greia var en litt pervers, men deilig lek, og nå er han klar for et mer ordentlig forhold med bare “hun” og “han” selv. Den ufordervede Anne Ka synes det hele er sykt og uforståelig, litt “kinky”.

---

²³⁸ *ibid*, s. 276

²³⁹ *ibid*, s. 113

De som forstår omfanget av opplevelsen intuitivt er “jeg” og “du”. Men kan det beskrives?

3.9. Skrivning, kropp og erotiske

Jeg vil ha for mye ut av det. Jeg vil legge meg oppå språket som om det var en kropp. Jeg vil at det skal vri seg fra side til side under meg og rope ut all sin fortvilelse og all sin hengivenhet, all sin kvide (...)²⁴⁰

Liv vil ut av seg selv, ut av isolasjonen. Hun vil miste seg selv i møte med en annen. Og det er kroppens åpninger som er veien til de andre. Liv har slitt med at hun tar alt innover seg i en overfølsom innlevelse i verden, og føler at det ikke er noe skille mellom henne og omgivelsene. Hun er ikke et subjekt andre kan møte i en selvutslettende hengivelse, for hun er ikke noe i seg selv.

Gjennom musikk, litteratur og skrivning søker hun trøst, men hun sliter med å finne ordene som skal gi uttrykk for hva hun føler. Hun behersker ikke det akademiske språket og møter ikke full forståelse for sitt personlige. Det blir noe andre helst ikke vil lese, noe de vil legge bort og glemme.²⁴¹ Det kan tolkes som at det opprører på en uforståelig måte.

Lenge legger hun skrivingen og håpet om noen gang å kunne miste seg selv mot noen bort. Når hun treffer “du” igjen velter det gamle ubehaget fram, og hun bestemmer seg for å la de andres liv strømme igjennom seg i skriveprosessen. Om kveldene, når hun ikke finner ord, observerer hun mennesker som har lagt ut private filmer av sine egne orgasmer på internett. Det er bilder som minner om å dø, og Liv forestiller seg sitt eget fortrukne ansikt og reflekterer over koplingen mellom smerte og nytelse. Hun tenker at slik hun er i sitt innerste, minst viljestyrte, slik er hun mest lik alle andre.²⁴² Hun tar på seg selv mens hun leser det hun har skrevet, “til det gikk for meg av ren innlevelse (...) eller til jeg kom, som det også heter.”²⁴³ Hun reflekterer over uttrykkene hun bruker om orgasmen, det pyntelige ordet “*komme*, som om orgasmen var den porten noe autentisk og ubeflekket kunne tre frem gjennom, for å vise seg levende i verden i noen få sekunder, før det falt ned igjen som fastlåst begrep.”²⁴⁴

---

²⁴⁰ ibid, s. 288

²⁴¹ ibid, s. 214

²⁴² ibid, s. 106

²⁴³ ibid, s. 104

²⁴⁴ ibid

Skrijvingen koples til det å hengi seg kroppslig, hun vil legge seg oppå språket som en kropp for å skvise ut av det hengivelse og klage. Bedrive vold mot språket, en type erotisme. Frigjøre språket til noe overindividuell.

Skrijvingen blir en måte å bli til på. Liv lever seg inn i “du”, hun fortolker hans livskrise gjennom sine egne følelser og forstår kanskje dermed sin egen. Hun setter “du” og de andre inn i en historisk og samfunnsmessig kontekst som gjør at hun også kanskje får øye på seg selv i et større hele. I denne overskridelsen av seg selv, gjennom fortellingen, ser hun både likheten mellom seg selv og andre i en felles lengsel og i et felles ubehag over å være menneske i verden. Men hun synliggjør kanskje også seg selv som subjekt og i relasjon til de andre. Hun er annerledes og lik. Måten å skildre de andre på uttrykker hvordan hun jobber med at innlevelsen ikke skal ta overhånd slik at alt hun skriver blir egne projeksjoner. Hun tar forbehold, hun stopper seg selv bevisst når hun ser at hun flyter inn i de andres identitet.

“Jeg” skjønner gjennom innlevelse og skrijving den grensesprengende, ja hellige, opplevelsen i å miste seg selv, forbundet med angst, kvalme og vold, men likevel som en åpning ut mot noe annet. De andre aktørene befinner seg et helt annet sted. Styrt av et samfunn, et arbeidsliv som vil skape en annen og inderligere forbindelse mellom mennesker, men bare i fortjenestens tegn og som misbruker og besudler språket. Liv vil finne et annet språk. Skriveprosessen er tydelig tematisert i romanen. Målet er å bli levende, synlig, og hun kjemper for å finne ordene:

Plastisk norsk. Privilegert norsk. En slags premenstruell prostatanorsk. Og bakenfor det, eller under det, eller midt inne i ansiktet på denne persepsjonsprogrederende og plump palataliserende pengeholdige produktorsk: et annet og fattigere norsk, et foreløpig uoppdaget, forhåpentligvis flerkjønn og identitetsfrisettende norsk.

Men jeg fant det ikke.²⁴⁵

Liv oppsøker enken etter “du” et par uker etter at han er død. Hun har aldri sett denne kvinnen før, bare gjettet henne. Da Liv kommer gående opp mot huset, står “hun” ute i hagen og henger opp nyvaskede klær. “Hun” er annerledes enn “jeg” forestilte seg, og hun virker lettere forvirret over hvorfor fortelleren oppsøker henne. Liv vil formidle alt hun har hørt, tenkt og tolket fra “du”s erfaringer, men skjønner at kvinnen foran henne ikke umiddelbart føler at det har noe med henne å gjøre.

---

²⁴⁵ *ibid*, s. 104

Og så prøvde jeg å fortelle henne det jeg hadde planlagt å si. Om deg, om det du kalte din omstyrtende erfaring, og om det jeg kalte tjuendedagen. Men jeg vet ikke om hun fikk det med seg, om det jeg sa ga mening for henne. Jeg hadde litt for mye på hjertet, antakelig, og det var fortsatt så mye jeg ikke forsto. Hun så på meg som om jeg ikke skjønnte hva jeg selv sa.²⁴⁶

“Hun” spør om det er for henne eller sin egen skyld Liv har oppsøkt henne, og fortelleren kan ikke svare noe annet enn “- Jeg vet faktisk ikke”. Da Liv går hjemover bestemmer hun seg for å skrive historien ferdig slik at det skal bli noe enken kan lese, men tenker samtidig: “Hun ville jo ikke kjent seg igjen.”²⁴⁷

Slik slutter *Tjuendedagen*.

3.10. Kort oppsummering

Jeg har i dette kapittelet tolket romanen ved hjelp av teorielementer fra *Erotismen* av George Bataille. Fokuset har vært rettet mot å beskrive romanpersonene slik de framstår med sine språkløse lengsler, sin isolasjon, og som representanter for det Bataille beskriver som “diskontinuerlige” individer. Jeg har forsøkt å få fram hvordan to verdener trer fram i romanens univers og svarer til Batailles inndeling i arbeidets og voldens sfære. Trekantforholdet er sett i lys av erotismeteorien betoning av voldens og offerets sentrale plass, og den indre erfaring av det hellige som Bataille mener finnes i koplingen død/erotisme.

For Bataille er selve den poetiske aktiviteten også en form for indre erfaring. Jeg har villet vise hvordan skriveprosessen tematiseres i romanen, og på sett og vis koples til erotisk overskridelse.

Mitt poeng har vært å underbygge påstanden om at *Tjuendedagen* skildrer en erfaring av det hellige. Andre sider ved romanen kan ha kommet i bakgrunnen.

---

²⁴⁶ ibid, s. 300

²⁴⁷ ibid

Kapittel 4: Oppsummering og avsluttende betraktninger

4.1. En erfaring av det hellige?

Mitt spørsmål til materialet var om overskridelsen i Gulliksens roman blir en erfaring av det hellige, slik Bataille hevder i *Erotismen*. Jeg har derfor presentert romanen ut fra dette perspektivet, selv om det ikke virker som noe poeng for de som har anmeldt den.

Tjuendedagen er ikke en roman som umiddelbart handler om en religiøs erfaring. Det dreier seg mye om beskrivelser av det nye norske arbeidslivet og av jeg-personer som ikke helt vet hvem de er, hva de jobber med og hva de søker. Omdreiningspunktet er et trekantforhold, og beretningen om dette kan sees i sammenheng med en kritikk av et kontrollsamfunn som doper individene til å tro at de lever i den beste av alle organiserte verdener, at det ikke finnes verken sosial urettferdighet eller heterogene krefter. De som før har trodd på noe, kanskje på kamp og omveltning, gjøres bevisstløse gjennom statens nye intimspråk og de nye konseptene om selvutvikling (framfor samfunnsutvikling). Det finnes ikke noen hemmelig privat sfære som denne upersonlige kontrollmakten ikke kan snike seg inn i. Her kommer den som slangen i paradiset rett opp i ektesengen med det falske språket sitt, og leder indirekte til at de elskende eksponeres for et kaldt og foraktende publikum via nett-bilder. Identitet og kjønn er også emner som problematiseres i en mangfoldig roman.

Ved siden av tidsspesifikke og samtidskritiske finnes det etter min mening likevel et mer eksistensielt og allmennmenneskelig motiv. Dette dreier seg om en indre erfaring Bataille har forsøkt å sette ord på, men som personene i romanens univers ikke har noe språk for. Det hellige finnes ikke lenger i vokabularet. For “du” blir både forelskelsen og det grenseoverskridende i seksualiteten en rystende bevisstgjøring om hans egen eksistens, om oppløsning av selvet - en indre erfaring som av Bataille kanskje kan beskrives som det hellige. Erotisme er noe større og mer grensesprengende enn seksualiteten. I erotismen ligger en streben etter oppløsning, etter å erfare væren på sitt mest intense ved opplevelsen av grensen mot intetheten, døden. Dette er en religiøs opplevelse som også ikke-troende, ikke-religiøse, kan erkjenne, og i sitt vesen dreier den seg om overskridelse av subjektet.

Problemene med å formidle det omstyrtende sier noe om grenseerfaringens “annethet”, men også om et samfunn der det hellige er fraværende i symboler, ritualer og fortellinger, men kanskje erkjennes språkløst og forvirrende gjennom sex, vold og andre overskridelser. Tradisjonelt er også det hellige oppfattet som en erfaring av det totalt andre, møte med en

kraft utenfor den verden vi til daglig befinner oss i. For Bataille er det et poeng å framstille det hellige som noe immanent, noe dypt menneskelig, en erfaring av grensen mellom være og ikke-være og vår dragning mot noe overindividuell som likevel erkjennes i materien. Fortelleren i *Tjuendedagen* aner dette, men sliter med å finne et språk for å formidle opplevelsen til noen andre.

I erfaringen inngår volden, og “du” opplever i erotismen noe av det som Bataille prøver å tydeliggjøre: At det er en sammenheng mellom offeret og det å henge seg erotisk. Det er en fullendelse av være i det øyeblikk man møter døden. “Du” opplever å bli “flådd” og “sprengt”, også i sin eksistens og identitet. Når dette avbildes og mangfoldiggjøres via nettet blir det som en stivnet grimase av de arkaiske offerhandlinger Bataille beskriver.

Hvilke vilkår har så en slik omstyrtende erfaring ved årtusenskiftet? Hvor fører den menneskene hen? Eksessene verken renser eller fornyer aktørene, han som opplever dem sterkest dør, hans kone blir stående med klesvasken, nesten som en parodi på den renselse som egentlig burde funnet sted etter festivalen. Det virker ikke som noe stort poeng å forsøke å overskride verken grenser mellom kjønn eller for det normale samliv. Samfunnet anerkjenner ikke fluktforsøket, verdsetter ikke det grensesprengende alvor.

Den hellige tiden er individualisert, overskridelseserfaringen er ikke lenger knyttet til opprettholdelse og fornyelse av en verden. Festivalen er privat, og når den offentliggjøres (via mangfoldiggjøringen av offerhandlingen, orgasmen, selvoppgivelsen) blir den heller ikke noe fellesskapet deler. Samfunnet er en kald observatør. Hvor ensomt overskridelsen erfares kommer sterkt fram i romanen, og skildringen av samfunnet omkring forsterker også det faktum at de fornyende krefter for helheten som ligger i opplevelsen ikke lenger er tilgjengelig for det moderne menneske.

Forbudet og angsten, som i følge Bataille er en nødvendig del av overskridelsen, erkjennes bare av “du” i romanen, og det er vel derfor han i motsetning til “hun” og “han” opplever trekantforholdet som skjellsettende.

Hele romanen er Livs forsøk på å beskrive det “du” ikke har noe annet ord for enn “omstyrtende”, og via dette prosjektet bli fri og komme til syne som seg selv. Liv har gjennom innlevelsen i og skildringen av “du” erfart noe om grenser og det grenseløse og om sin egen være. Mens hun tidligere slet med at det ikke fantes grenser mellom henne og de andre, og var utydelig i sitt jeg, erkjenner hun kanskje gjennom skrivingen det nesten hellige møte mellom være og ikke-være, mellom de isolerte diskontinuerlige individer og

kontinuiteten, det øyeblikk vi alle dras mot.²⁴⁸ Jeget opplever kanskje sin grense, og konstitueres. Erotisme og poetisk aktivitet koples sammen.

Bare to personer i romanen er seg bevisst parallellen mellom erotismen og døden og det hellige som åpenbares i denne forbindelsen. “Du” og “jeg”, disse intime pronomen, er knyttet sammen i romanen nettopp via en tildragning til døden. Du og jeg er også leseren og forfatteren, vi isolerte og diskontinuerlige vesener som står angstfylte over en avgrunn. Den har vi felles, og den blir vi kanskje bevisste gjennom skildringen av “du”s skjebne.

Liv tror ikke “hun” (den avdødes kone) ville kjent seg igjen i denne beretningen om overskridelse, det er det skrivende jeget og “du” (leseren) som deler en ordløs forståelse. Det er litteraturen og den kreative skrivingen som blir fristedet for “den fordømte rest”, alt det som ikke kan inkorporeres i det fornuft- og målstyrte språket (og samfunnet). Batailles hevdet at litteraturen på mange vis har overtatt religionens rolle som arena for mystiske erfaringer – og at den henvender seg til det isolerte og forvillede individet som et ofringssubstitutt. Den poetiske aktivitet – og opplevelse – blir selv en form for indre erfaring (se kapittel 2.8). På mange måter antyder Gulliksens roman dette. I et samfunn der erotismen trivialiseres kan kunstneren skape et åsted for denne indre erfaring.

Denne avhandlingen har tittelen “Det er den draumen”, etter første linje i Olav H. Hauges dikt som også siteres i romanen.²⁴⁹ I NRK den 02.03.11. blir nettopp dette diktet trukket fram som et av Norges mest elskede. Hvorfor? Dikterens enke, Bodil Cappelen, sier det sånn:

– Jeg tenker at dette er et mytisk dikt som handler om ting som alle bærer i seg, en slags drøm. Og hvis de ikke har det klart for seg, så er det en lengsel.

Knut Hoem forklarer det på denne måten:

Hvis man får forståelse for at man ønsker seg noe annet, er det enklere å være menneske. Vi trenger Olav H. Hauge og dette diktet, nettopp for å få en slags dikterisk aksept for noe som kan føles skummelt.²⁵⁰

Både Bataille og Gulliksen er opptatt av at mennesket lengter etter noe som det ikke kan formulere. Det er skummelt, vi kan ikke forstå det, vi kan bare erfare det. For Bataille er det

---

²⁴⁸ *Erotismen*, s. 23

²⁴⁹ *Tjuendedagen*, s. 201

²⁵⁰ <http://www.nrk.no/nyheter/kultur/litteratur/1.7529557> (08.05.11)

en språkløs hjemlengsel. God (eller i Batailles forstand “ond”) litteratur kan hjelpe oss til å erkjenne og gi oss en aksept for at den finnes.

4.2. En overskridende leseropplevelse?

Taler *Tjuendedagen* til vår sanselighet, kommuniserer den med oss over alle grenser på en måte som ikke helt kan forklares? Er den amoralsk? Er den “ond” litteratur? La meg komme med en annen leseropplevelse før jeg svarer:

Da jeg var 13 år, leste jeg *Wuthering Heights* av Emily Brontë. Bataille ser på dette som kroneksempel på “ond” litteratur. Jeg leste og leste, glemte fullstendig den ytre verden, det eneste jeg husker er regnet som silte ned utenfor vinduene. Å lese var som falle ut i en annen virkelighet, som å bli oppslukt, som å bli borte i noe annet. Kjærlighetsparet ville noe helt annet enn all god moral og oppbyggelig framtid. En overskridende leseropplevelse.

Nå skal det sies at en slik sanselighet for litteratur kanskje krever sin 13 åring. Da jeg var 20 dissekerte jeg samme roman på grunnfag i litteraturvitenskap, og det sier seg selv at opplevelsen ble borte i den skjematiske framstillingen av handling og persongalleri i en natur/kultur opposisjon. Plutselig var den bare høyst alminnelig, gjennomskuelig, og reduserbar. Jeg husker jeg opplevde en liten sorg, som om noe dyrebart var borte, eller kanskje vanhelliget.

Tjuendedagen fungerer ikke overskridende. Den er ikke “ond”, men en intellektuell tilnærming til det ubeskrivelige. Den gir en framstilling av det språklige trøbbelet knyttet til å skildre det helt andre, mer enn en formidling av selve opplevelsen. Den er ikke beruset, gal eller amoralsk. Den gir meg verken fall eller løft ut i noe annet, og jeg tar meg i å savne Livs poetiske mellomfagsoppgave i sosiologi, den de andre karakterene beskriver som noe de skulle ønske de ikke hadde lest fordi alt annet blir meningsløst.²⁵¹

Det må være en overskridende leseropplevelse.

---

²⁵¹ *Tjuendedagen*, s. 213

Primærkilder:

Bataille, George: *Erotismen*. Oversatt av Agnete Øye. Oslo: Pax, 1996 [1957].

Gulliksen, Geir: *Tjuendedagen*. Oslo: Aschehoug, 2010 [2009].

Sekundærlitteratur:

Bataille, George: *Litteraturen och det onda*. Oversatt av Hans Johansson. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposium, 1996 [1957].

Buvik, Per: *Georges Bataille*. Oslo: Gyldendal, 1998.

Børresen, Nina Kristin: *George Bataille og den religiøse erfaring*. Masteroppgave høsten 2008, Institutt for kulturstudier og orientalske språk, Universitetet i Oslo, 2008.

Caillois, Roger: *Man and the sacred*. Oversatt av Meyer Barash. Glencoe: The Free Press, 1959 [1950].

Eliade, Mircea: *Det hellige og det profane*. Oversatt av Trond Berg Eriksen. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag, 1969 [1957].

Ellefsen, Bernhard: "Noen kommer til å komme". Bokanmeldelse i Morgenbladet. Publisert 25.09.10. Tilgjengelig på <http://www.morgenbladet.no/article/20090925/OBOKER/253714406> (08.05.11)

Foucault, Michel: "A preface to transgression". I *Bataille: A critical reader*. Redigert av Fred Botting og Scott Wilson, oversatt av Donald F. Bouchard og Sherry Simon. 24-40. Oxford: Blackwell Publishers, 1998.

Gulliksen, Geir: "Se min kjole". Essay i *Samtiden* 2010, nr.1: 5 – 17.

Hverven, Tom Egil: "Fri flyt". Essay om overskridelsen som tema i norske romaner. Klassekampen, 29.08.09.

Kulås, Guri: "Det nedrige sin filosof". Artikkel i *Klassekampen*, 26.11.2005.

Madsen, Ole Jacob: *Overskridelsens problem. En topografisk analyse av modernitetskritikk og tradisjonsbrudd hos Nietzsche, Bataille, Blanchot, Baudrillard og Virilio*. Hovedfagsoppgave i filosofi, Universitetet i Bergen, 2006.

Myklebust, Ragnar Braastad: “Georges Bataille. Introduksjon og resepsjon”. *Agora* 2005, nr. 3:5-23.

Nestby, Dag Hallvard: “Bataille, Blanchot og forutsetningene for den indre erfaring.” *Parabel*, vol.VIII, 2005, nr. 1: 71 – 94. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag, 2005.

Nietzsche, Friedrich, *Tragediens fødsel*. Oversatt av Arild Haaland. Oslo: Pax, 1969/1993 [1872].

Otto, Rudolf: *The Idea of the Holy*. Oversatt av John W. Harvey. London: Oxford University Press, 1950 [1917].

Taylor, Charles: *A secular Age*. Cambridge, Massachusetts and London: The Belknap Press of Harvard University Press, 2007.

Vetthus, Mona: “Dette diktet gjør det enklere å være menneske”. En omtale av diktet “Det er den draumen” av Olav H. Hauge på NRKs nettsider. Publisert 02.03.11. Tilgjengelig på <http://www.nrk.no/nyheter/kultur/litteratur/1.7529557> (08.05.11)

Andre nettsider:

Om forfatteren Kathy Acker på Wikipedia, tilgjengelig på http://en.wikipedia.org/wiki/Kathy_Acker (08.05.11)

Om Friedrich Nietzsche på Wikipedia, tilgjengelig på http://no.wikipedia.org/wiki/Friedrich_Nietzsche (08.05.11)

Om begrepet “kjød” tilknyttet en litteraturdebatt, tilgjengelig på <http://www.nrk.no/nyheter/kultur/lesekunst/teorier/2148524.html> (08.05.11)

